BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
2 F
17

12
23
G
13

Digitized by Google

12.2.F.17. 130

APOLOGIA DICTORVM ARISTOTELIS DE CALIDO INNATO.

Aduerſus Galenum.

CAESARIS CREMONINI
CENTENSIS
IN SCOLA PATAVINA
Phyloſophi Primæ Sedis.

AD
Illuſtriſs. & Excellentiſs.
DOMINICVM MOLINVM
SENATOREM PRVDENTISSIMVM.

Bibliotecæ Scholarum S. Pantaleonis Piarum.
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, MDCXXVI.

Ex Thypographia Deuchiniana.

Ex libris Jo: Alphonsi Borellij

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO

ATQVE

EXCELLENTISSIMO VIRO DOMINICO MOLINO

SENATORI PRVDENTISSIMO.

CAESAR CREMONINVS F. P.

Qvod tuo nomine inſcribo volumine eſt exiguum: Appoſite ad eum Senatorem, qui Patriam virtutibus ornat, & ſapientia in ea fouenda eſt totus, iuxtà illud Horatij ad Auguſtum.

„ ——— in publica commoda peccem

„ Si longo ſermone morer tua tempora

Res ipſa non adeò exigua. Agitur hic fundamentū artis Medicæ, quæ aut in perniciem, aut in corporum ſalutem. Sermo de calido, quod vocant innatum; hinc vita homini, & interitus. Diſputatio pro Ariſtotele contra Galenum; ille totius ſapientiæ, hic inter Medicinæ Principes. Ego quidem nihil mihi arrogo, ſed puto eum, qui pro Magiſtro aliàs Apologiam inſtituit, nō poſſe ſine defectionis crimine in hoc vno deſerere. Quamquam non magis ipſius dignitas, quàm veritatis

Digitized by Google

ſtudium me allicit. Seorſim verò hoc ab alijs perſcrutationibus medicis, quale prorſus Domi deambulando, vt conſueui Scholaribus ſcribentibus, dictabam, in vulgus edo, quòd ſic tempus, & occaſio expoſtulat. Eſto in primis præſcriptum Lucretij illud.

,, Deſine quapropter, nouitate exterritus ipſa,
,, Expuere ex animo rationem, ſed magis acri
,, Iuditio perpende, & ſi tibi vera videtur,
,, Dede manus, aut ſi falſa'ſt, accingere contra.

De ipſo opere quidquid alijs viſurum ſit, non multum laboro. Hoc certè non tàm meo, quàm præſtantium Virorum iuditio facio, quòd tibi illud Illuſtriſſime, & Excellentiſſime Moline volens libens dò dico. Nam primum res ipſa controuerſa cui alteri, quàm tibi erat committẽda, qui communi litteratorum calculo de omni ſcientiarum ſtudio arbitrer datus es? Deinde, cum boni, & docti omnes te colant, & ſuſpiciant, cur ergo vtrorumque ſtudioſus Patronum non quæram? imò potius non agnoſcam? Memini enim, cum primum Patauium veni, auditorem te habuiſse, & meæ Scholæ egregium fautorem, generoſæ Adoleſcentem indolis, & ad Heroicum ſplendorem factę; ne ſit mihi amplius de eius patrocinio dubitandum, quem vltrò ſemper tenuitatis meæ æquiſſimum æſtimatorem ſum expertus. Tu, inter maximas Reipublicæ curas, quibus vrgeris, labores hoſce, & obſeruantiam noſtram æqui boni que conſule. Viue diu, & vale.

DI-

DICTATA
CAESARIS CREMONINI
In Scola Patauina Phyloſophi Primæ Sedis.
DE CALIDO INNATO.
DICTATVM PRIMVM.

Proponitur occaſio, vtilitas, & ordo diſputationis. Elementorum qualitates quomodo ſe habeant in compoſitione miſtorum. Tres dubitationes circa hoc.

ARiſtoteles ſecundo de Anima textu 40. diſputabat aduerſus dicentes, ignem eſſe cauſam augumẽti, & in textu 41. colligebat, ipſum eſſe concauſam, quia calidum ſit veluti animę inſtrumentum ad ea opera, quæ pro auctione requiruntur. Hoc dat nobis occaſionem habendi tractatum, quem aliàs ſumus polliciti de calido innato: illud enim calidum, quod eſt animæ inſtrumentũ ad opera vitæ eſt calidum, quod vocant innatũ. Huius tractatio eſt maximè difficilis propter

multa,

Digitized by Google

multa, quæ à ſcriptoribus in hac conſideratione dicuntur, præſertim, quia multa etiam in illorum dictis eſt confuſio; quocirca a nobis magis accuratè res eſt conſideranda. Videbimus autem inuolutiones, præſertim recentiorum. Et quantum ad Medicos conſiderabimus ſolum Galenum; quantum ad alios conſiderabimus, quæ dicit Albertus in libro de Animalibus. Eſt autem hæc conſideratio, & maximè digna, & maximè vtilis; tùm ſecundum ſe, quia ſcire per ſe eſt bonum; tùm etiam, quia ex hac conſideratione aperietur via ad intelligenda plurima, digna ſcitu in Animalibus, & in homine: veluti ea, quæ dicuntur de Iuuentute, Senectute, Vita, & Morte, & alijs talibus. Quòd ſi etiam contingat, vt hæc conſideratio afferat iuuamentum Medicinæ, vt nos credimus, tantò magis erit vtilis: Quocirca nulla ex parte iſte labor poteſt eſſe vanus. Modus autem conſiderandi mihi iſte erit, vt dicam ad veritatem accipiendam, non ad cõtentionem, & ad conuincendum aliquem, qui oppoſitum ſentiat. Dabo etiam operam, vt ordinatè, & dilucidè dicam vitando omnem confuſionem, quam aliqui videntur affectaſſe. Si afferam quod verum eſt, bonum eſt, vt dilucidè afferam, vt poſſim intelligi. Si hoc nõ attingam, oportet clare dicere, vt ab omnibus intelligar,

&

Digitized by Google

& poſſit mea opinio reprehendi. Aſſumo enim hunc laborem ad doctrinam, tùm veſtram, tùm meam. Si rectè dixero, vos docebimini; ſin minus aliqui fortè erunt, qui me docebunt, quòd mihi erit gratiſſimum. Eſt enim Phyloſophiſicum etiam propria reprobare propter veritatem. Vt autem ſatisfaciam his, quæ dixi, mihi recurrendum eſt ad illud Ariſtotelis dictũ, quod ignoratis communibus, nõ bene poſſumus propria ſpeculari, quod non obſeruauit (mihi ignoſcat) Galenus: in ſolo enim homine verſatus eſt, ignorando, qualiter res ſe habeat ſimpliciter in natura animantium. Ego igitur pro ingreſſu ad tractationem, mihi hoc in primis duco faciendum, vt explicem, quomodo ſe habeant qualitates elemẽtares in compoſitione omnium miſtorum, ad quorum compoſitionem elementa omnia concurrunt; Elementa ſunt Ignis, Aer, Aqua, Terra: qualitates calidum, frigidum, humidum, ſiccum. Omnia igitur elementa eſſe in miſto, ita vt miſtum ex omnibus ſit conſtitutũ, habemus ab Ariſtotele ſecundo de Generatione textu 49. & ſi aliquis hoc negaret, deberet reſpõdere demonſtrationi, quam ibi Phyloſophus adducit, & reſpondere ſenſui, quo à miſto in illius putredine cernuntur ſingula elementa ſeparari, quod habetis in quarto Metheorum in prin

cipio.

cipio. Modo iſta elementa veniunt ad compoſitionem miſti per mutuam actionem, & paſſionem, quæ eſt ſecundum contrarias qualitates, quibus formantur, & ſunt caliditas, frigiditas, humiditas; & ſiccitas. Ex his qualitatibus duæ ſunt actiuæ, quæ habent vim effectiuam, duæ paſſiuæ. Actiuæ ſunt calidum, & frigidum; paſſiuæ humidum, & ſiccum. Doctrina eſt Phyloſophi in principio quarti Metheorum, quæ per ſenſum in operibus iſtarum qualitatum eſt manifeſta; Et prout requiratur aliqua explicatio, eam habebitis, tùm apud Expoſitores, tùm in noſtra lectura ſcripta ſuper illo quarto; præſens enim occaſio refugit, vt in iſtis immoremur. Accipiatur itaque, quòd in miſti compoſitione concurrunt calidum, & frigidum efficiendo; humidum, & ſiccum patiẽdo. Effectio modò eſſentialis frigidi eſt congregatio homogeneorum, & etherogeneorum, vt ibi Phyloſophus, & ſenſus demonſtrat. Si enim in aqua ſint plumæ, palea, ligna, ferrum, & alia, frigidum ſimul in glatie omnia congregat. Efficientia vero calidi conſiſtit in congregatione homogeneorum ſegregando ad hunc finem etherogenea; ſic ignis congregat lignum in vnam flammam, ſeperat autem ferrum, quod ſit in illo. Quando a principio Elementa veniunt ad miſtionem ſunt e-

theo-

therogenea, quia ſunt diuerſarum ſpecierum, tunc ergo potiſſimum inualeſcit actio frigidi ad conſeruandum illa vnita ad hoc vt poſſint viciſſim agere, & reagere pro miſti compoſitione. Interim etiam calor debet agere ad ipſa reducenda in naturam homogeneam, ad quod faciendũ coadiuuat etiam frigidum, & calorem tẽperando, & illa (vt dicebam) vnita conſeruando. Fit igitur inter elementa pro miſtione actio talis, donec ſint redacta ad vnionem, quod eſt reduci ad eſſe ſimilare; & tunc actio calidi maximè viget, quia ſicuti illius eſſentia eſt facere ſimilaritatem, ita eiuſdem eſſentia eſt illam factam continere. Tunc autem dicitur eſſe facta ſimilaritas, quando quęlibet pars miſti eſt miſta, tunc enim vnumquodque elemẽtum eſt in vnoquoque, & facta eſt vnio formarum ipſorum elementorum, ex qua reſultat vnus actus eſſentialis, qui eſt forma miſti, ſub qua forma miſti calidum ſe habet ad continendam illam homogeneitatẽ. Et donec durat calidum in tali vigore, etiam miſtum conſeruatur, quando calidum amittit ſuũ vigorem, vt in putredine, etiam miſtum reſoluitur. Quæ doctrina eſt euidens ex quarto libro Metheororũ. Sic igitur ſe habet, ſimpliciter loquendo, conſtitutio miſti ex quatuor elementis, & ſic ſe habet calidum ſimpliciter in omni com-

poſitione, quæ fit ex quatuor elementis. Sunt modo dubitationes. Vna eſt, quã excitauit Olimpiod, hoc pacto. Omnes quatuor qualitates ſimul cum quatuor elemẽtis ſunt in miſto ad miſtum conſtituendum: efficiens autem non poteſt remanere pars ſui effectus, quia ſic efficeret ſeipſum. Quomodo igitur poteſt eſſe verũ, vt inter qualitates elemẽtales, calidũ, & frigidũ ſint effectiuę? Altera dubitatio eſt. Nos obſeruamus alia eſſe miſta à prædominio frigida, alia à prædominio humida, & alia ſicca, quod videtur non poſſe eſſe, ſtante doctrina ſuperius poſita; diximus enim calidum in omni miſto continere miſtionem adiunctam formæ ipſius miſti, hoc videtur inducere, quòd omne miſtum ſit à prædominio calidum, quod ſi ſit verum, quomodo ſeruabitur, quòd aliqua miſta ſunt à prædominio frigida, aliqua humida, aliqua ſicca? Tertio dubitatur propter animata, & pręcipue propter animalia. In animalibus enim, & in omnibus animatis ſunt partes diuerſæ, quæ ſunt diuerſorum temperamentorum. Sequitur ex doctrina ſupra poſita, quòd in diuerſis partibus ſint diuerſi calores continentes diuerſas ſimilaritates. Si autem hoc ſit, quomodo iſti calores in vnum veniunt; ita vt dicatur miſtum animatum eſſe vnum, & habere vnum calorem ad ſe ipſum conſer-

ſeruandum nutritione, & alijs requiſitis ad opera vitæ? De his reſpondendum, quod faciemus in ſequenti.

DICTATVM SECVNDVM.

Diluuntur tres propoſitæ dubitationes. In omnibus compoſitis ex elementis eſt calor temperamenti, & hic eſt calor innatus. Et probatur.

PRima dubitatio ſic reſoluitur. Quādo dicit Phyloſophus calidū, & frigidū eſſe effectiua, nō reſpicit ad miſti productionē, quę debet fieri, quaſi velit dicere, quòd sūt cauſę effectrices in productione miſti; ſed reſpicit ad duas alias qualitates, humidum, & ſiccum, & inquit, quòd in comparatione ad illas habent rationem effectiui, quia congregant, continēt, & terminant illas, dū omnes ſimul mutuò agūt, & patiuntur. Quare nulla eſt dubitatio. Quòd enim dicitur de efficiente, ipſum non remanere partem ſui effectus, intelligitur de primo efficiente rei, quæ efficitur, productiuo. Adiungitur etiam, quòd quando dicit Ariſtoteles, omnia elementa eſſe in miſto, iſtud eſt intelligendum, quatenus omnia concurrunt ad miſti generationem, nihilominus propriè loquēdo mi-

ſta tamquam ex materia ſunt ex terra, & aqua. Quod quidem dictum, ſi velit admitti cautè eſt intelligendum. Etenim reuera omnia quatuor elementa ſunt in miſto, tamquam materia receptiua actus, qui eſt forma miſti. Cautè igitur (vt dicebam) recipiendum eſt illud dictum hoc modo, quòd pręcipue miſta cōſtāt ex terra, & aqua, quia iſta ſunt denſiora elementa, quæ videntur maximè eſſe ad ſoliditatem, & cōſiſtentiam miſti. Sic dicebat Ariſtoteles ſecūdo de Generatione textu 49. Terra enim ineſt omnibus, quia vnum quodque eſt maximè, & multum in proprio loco. Cum itaque omnia miſta, vel ſaltem maxima pars ſint circa terram, & aquam, maximè, & multum de iſtis elementis debent participare. Quod etiam aparet ex ſenſu, quia videmus in omni miſtorum conſtitutione, rem ſic ſe habere. Et ratio ſuadet, quia ſi miſta debent conſeruari ex loco, in quo ſunt, debent maximè conformia eſſe principijs ex eodem loco concurrentibus ad illorum productionem. Sic poteſt haberi aliqua rationabilitas illius dicti, alioquin falſum eſt, nō eſſe omnia elementa in miſtis, quæ uerè ſunt miſta. Tertium adhuc eſt obſeruandum, quòd qualitates elementares, per quas elementa ueniunt ad miſtionem, ſunt inſtrumenta externi efficientis, quod eſt ſemen in animatis,

& ſim-

& ſimpliciter loquendo Cœlum, quatenus poſteà particulariter ſibi ſubordinat talem aliquã cõſtitutionem in partibus Mundi, ubi fiat generatio alicuius miſti. Cum igitur calidum, & frigidum, ex quibus componitur miſtum agant ad illam compoſiſionem tãquam inſtrumenta, non eſt inconueniens eadem remanere, ut materiam, quia in naturalibus cauſa inſtrumentalis reducitur ad cauſam materialem. Ita ut propoſitio, quę dicit effectiuum non remanere partem effecti, ſit ſemper intelligenda de proprio effectiuo. Vno exemplo rem declarabo. Fit aurum, & argentum in mineris, & fit per miſtionem elementorum mutuò agentium per has qualitates, ut diximus calidum, & frigidum. Ibi nõ ſunt prima effectiua loquẽdo de frigido, & calido, ex quibus cõponuntur aurum, & argentum, ſed eſt uirtus minere, q̃ utitur iſtis prout eſt Cœlo ſubordinata ad oĩa generãda ſui generis, & ſuæ cõditionis. Hoc eſſe uerum patet, quia ubi eſt minera auri, ibi nõ eſt præcisè argenti, quia uires ad hæc metalla generãda ſunt diſtinctę. Quid ſit iſta uirtus, & qũo ſub Cœlo ordinata alicubi ſit, dicẽdum partim in Tractatu de Cœli efficiẽtia in Mundũ ſublunarẽ, partim in Tractatu ꝓprio habẽdo de Metallis. Recurrere ſolent ad influentias, de quibus ſuo tempore dicetur. Altera dubitatio erat,

quo-

quomodo poſſit eſſe, vt vnũ miſtum ſit aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum a prędominio; ex doctrina enim propoſita videtur dicendum omne miſtum eſſe a prędominio calidum, poſtquam calidum eſt illud, quod continet miſtionem. Non eſt difficilis reſponſio, ſi dicta ſint benè intellecta. Dicitur calidum continere miſtum, & alia ad illud faciendum concurrentia in ratione ſolum ſimilaritatis, prout ſint redacta ad homogeneitatem, quia calidi eſt congregare homogenea, & hæc eſt eius natura. Quomodocumque igitur ſit facta hæc homogeneitas, & cũ qualicumque prædominio, calidum proportionatum illam continebit. Modo in facienda hac ſimilaritate miſtorum, quæ debent generari, poteſt eſſe dominium molis cuiuſcumque elementi, ita vt continentia, quæ tribuitur calido, nihil prohibeat, quin ſint miſta a prædominio terrea, & ſicca; a prędominio aquea, & frigida, ſiue humida. Non enim ſub ratione talis naturæ dicuntur contineri in miſto a calido, ſed ſolum ſub ea ratione, qua deuenerũt ad ſimilaritatem. Tertium dictum de varietate miſtorum, in animatis, quæ neceſſario inducit varietatem temperamenti, & caloris, qui ſit calor temperamenti, vnde videbatur non poſſe eſſe vnum calorem, & vnum miſtum animatum, non eſt difficile

ficile reſoluere, quia ſicuti partes illę ſic diuerſę ſimul proportionantur ad vnum animatum cōſtituendum ſub vna tanum forma, quæ eſt anima, ita illi calores temperamentorum diuerſorum ſunt vnus calor in proportione ad totum, & in proportione ad vnam formam ſub qua tota illa conſtitutio eſſentialiter eſt ordinata. Patebit autem in hoc tractatu ſuis locis, cur ita fieri oportuerit. Hactenus habemus in omnib. cōpoſitis ex elementis, eſſe calorem temperamenti, cuius eſt continere temperamentum, quia in ſui eſſe habet ſimilaritatem, & calidi eſt congregare homogenea. Accipite modo hanc concluſionem, quòd iſte calor prædictus eſt ille calor, qui dicitur innatus, & ſit concluſionis probatio talis. Illud calidum, a quo prouenit omnibus eſſe, & viuere, & quo alterato, alteratur in omnibus eſſe, & viuere eſt calor innatus, quia iſte calor, qui hæc præſtat, debet à primordio generationis ineſſe quibuſcunque vſque ad illorum deſtructionem. Sit minor talis. Sed illud calidum, à quo omnia talia proueniunt, nihil aliud eſt, quàm calidum temperamenti. Ergo calidum temperamenti eſt calidum innatum; vt ſyllogiſmus breuiter ſit iſte. Illud, in quo conſtat eſſe, & viuere rerum eſt calidum innatum. Sed ita ſe habet de calido temperamenti. Ergo eſt calidum

lidum

Digitized by Google

lidum innatum. Maior propoſitio etiam a Medicis concedetur. Minor verò demonſtrabitur ſuccedendo. Sed vos dicetis. Si res ita ſe habet, vt dictum fuit, in omnibus miſtis etiam inanimatis debebit poni calidum innatum; receptum tamen eſt calidum innatum poni in animatis. Sigillatim hæc omnia patebunt. Nunc iſtud accipite, quòd calidum innatum eſt in omnibus miſtis, quamuis diuerſimodè ſe habeat ad actiones, & vſus in his, & in illis. Sic Ariſtoteles quando definiuit putredinem, quæ eſt corruptio cōmunis omnium miſtorum tàm animatorum, quàm inanimatorum dixit, putredinem eſſe corruptionem proprij, & natiui caloris, vnde calor natiuus agnoſcitur tamquam quid commune omnibus. Quæret aliquis vlterius. Quid dicimus calorem innatum eſſe in humido, & dicemus poſtea vitam eſſe poſitam in calido, & humido. Cur ſic? Loquendo generaliter (de vita poſtea dicemus) cur inquam ſic? Si calor continet ſimilaritatem miſti, in quo ſunt omnes qualitates, cur potius dicitur in humido, quàm in ſicco? Ratio generalis eſt hæc, quam accipere poteſtis ab Ariſtotele ſecundo de Generatione textu citato. Debet calor temperamenti continere elementa in miſto temperata, hoc præſtare debet potiſſimum ſibi coniungendo illā qualitatem,

litatẽ,quę magis facit ad hanc vnionem elementorum; talis autem eſt humiditas, quia eſt veluti glutem,quo ſeruantur coniuncta illa,quę ſunt congregata, & eſt ratio terminationis aliorum, quæ de ſe ſunt difficulter terminabilia. Ita dicebat Ariſtoteles, terra ſine humido non poſſet conſtare; ſed oportet illam humido contineri. Quandocumque enim humidum omnino ex illa auferatur, decidet (inquit Ariſtoteles) Cum igitur ex duabus qualitatibus paſſiuis humiditas ſit illa,quæ facit ad determinationem, & continentiam miſti, neceſſarium eſt calidum. quod debet continere illam ſibi aſſociare. Et hæc eſt generalis ratio,cur calidum humido copulemus; ſpecialis poſtea in viuentibus, præſertim ob Medicos, qui ponunt calidum innatum, & humidum radicale,& propter etiam dictum Phyloſophi, quòd vita conſiſtit in calido, & humido, aſſignabitur ſuo tempore.

DICTATVM TERTIVM.

Docetur diuerſitas exiſtendi, quam habet calidum natiuum temperamenti in miſtis, ab ea quam habet in animatis. Similiter differentia humidi eidem adſociati. Cur vita dicatur poſita in calido, & humido.

HAbito ſermone vniuerſali, conſtitui continuare applicationẽ ad aĩata, vt diſputatio ſit breuior, & magis dilucida. Si enim interponerentur ſentẽtiæ, & dubitationes, redderetur totum difficilius. Applicando igitur, quæ dicta ſunt ipſis animatis, hoc primò eſt conſiderandum, quam habeat calidum tẽperamenti diuerſam rationem exiſtẽdi in animatis ab ea, quæ exiſtit in miſtis. Vniuerſalia cõueniunt omnibus particularibus, ita vt illud, quod dictum eſt de calido cõtinere miſtionem, quod facit ratione ſuæ naturæ, quæ eſt, vt congreget homogenea, ſit etiam retinendum in calido temperamẽti animatorum; quia, quod eſt eſſentialiter de uniuerſali, debet adeſſe omnibus ſub uniuerſali contentis. Sed præter hoc habet proprium aliquod, quod conuenit calido tẽperamenti in animatis recepto. Calidum quidem in miſtis continet

tinet

tinet miſturam, ſed non habet vim agendi in ipſam; ita vt poſſit intrinſecè operari in ſuum ſubiectùm. Preterea non habet agere intrinſecè pro conſeruatione ipſius miſti, ſed ſolum qua ratione continet miſturam debet oppugnare extrinſecus occurrentibus, vt miſtum conſeruetur. Et donec poteſt hoc facere tandiu miſtum conſeruatur, quamdiù ab exteriori alteratur, ſic vt corumpatur amittendo illam virtutem tunc miſtũ deſtruitur, & ſi alteratio illa extrinſeca ſit a calore ambientis excedente ſymetriam caloris temperamenti, ita vt eſſe calor temperamenti corrumpatur in ſuo humido, quod diximus illi aſſociatum, tunc fit putredo, quæ eſt corruptio miſti, vt habetur quarto Metheoron in principio. Calidum modo temperamenti in animatis non ſolum habet iſta facere, ſed habet vſum pro animæ operibus, & poteſt agere intrinſecè in ſuũ ſubiectũ pro cõſeruatione & ſui ipſius, & totius animati. Habet autem hoc facere prout eſt ſubordinatum animæ; quæ ad varia opera eſt deſtinata. Primum quidem opus animæ eſt nutritio, quia vita conſiſtit in nutritione. Iſte calor temperamenti pręcipuè debet deſeruire huic operi, quod facit concoquendo nutrimentũ, & diſponẽdo partes nutriendas ad receptionem, veluti illas rarefaciendo, & tandem omnia præſtando,

quæ pro nutritione requiruntur. Quoniam itaque ſunt variæ partes nutriendę, quæ requirunt uarium calorem ſibi proportionatum, ideo ſunt varia temperamenta, & variè conſeruanda in animatis, quæ quidem in omnibus conſeruantur modo prædicto cum adiunctione eius, quod paulo poſt dicetur. Nunc decet admirari ingenium Ariſtotelis, & obſeruare ſoliditatem illius doctrinæ. Iſta varia temperamenta reſultarunt ex varia actione, & paſſione qualitatum elementarium, quę cum ſint formatrices elementorum, neceſſariò habēt tranſmutationem, quæ eſt ſubſtantialis quocumque modo. Quare ſicuti in ſimilaribus iſta mutua actio deſinit in vnam formam ſubſtantialem, quæ eſt actus vnius tēperamenti ſimilaris, & per totū eodē modo ſe habentis, ita hęc actio earundē qualitatū in miſto aīato, quod eſt diuerſorum temperamentorū debet deſinere in vnū actum ſubſtantialē, qui ſit aptus continere, & in vnum colligere diuerſa temperamenta, prout etiam diuerſitas ipſarum partium eſt ſimul materialiter colligata. Iſte actus talis eſt certè diuerſus ab actu miſtorum, quæ ſunt prorſus ſimilaria; & hic eſt actus, qui dicitur anima. Et ſic Ariſtoteles mirabiliter fecit definitionem, quia tota contemplatio concordat ſenſatis. Derident ipſam, & dicunt. Dixit, quod eſt actus;

quid

quid ſignificat iſte actus? & alia talia digna fatuitate dicentium. Si fuiſſent verſati in natura, hoc vidiſſent quod vidit Ariſtoteles, & eſt à nobis prædictum, & cognouiſſent, nihil eſſe quod potuerit explicare eſſentiam animæ, quàm dicere, quòd eſt actus corporis inſtrumetarij. Per hoc enim conſtituuntur animata in proprio gradu ſupra inanimata, & declaratur eſſentia illius actus, quo informantur. Quoniam poſtea uidit Ariſtoteles, quòd etiā operationes animæ, vt videre, & audire ſunt actus, & ſunt actus corporis inſtrumentarij; videre enim eſt actus viſiuæ, & uidere eſt actus oculi, qui eſt corpus inſtrumentarium, ideo rem omnem optimè intelligens adiunxit, quòd anima eſt actus primus, ideſt actus eſſentialis conſtituens eſſe organicum ad differentiam uiſionis, quæ eſt actus ſuperueniens ipſi organo, quæ omnia organa per calidum prædictum viuificantur ad vſum operationum, ad quas ſunt facta, modo, & ratione inferius dicendis. Habemus hactenus diuerſitatem, quam habet calidum temperamenti natiuum in miſtis ſimilaribus, & in inſtrumētarijs. Ne aliquid prætermittamus, quod poſſit facere ad doctrinam, & ad cōplementum conſiderationis, oportet etiam videre de differentia humidi, quod diximus ſibi adſociare hoc calidum innatum, &

opor-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

oportet explicare, quomodo particulariter vita dicatur posita in calido, & in humido; cum tamen calidum, & humidũ ſint etiam in alijs miſtis, quæ vitam non habent. Ad memoriam reuocate dictum ſuperius, quòd humidum aſſociatur calido pro continentia, quam debet facere calidum; humidum enim eſt veluti glutem, quo ligantur partes. Quare calidum per humidum melius, & facilius poteſt facere continentiam, hoc ſolum eſt in miſtis, quia vt dictũ fuit, nihil aliud debet facere calidum in miſtis, quàm continere. In animatis modo habet aliud opus, vt vidiſtis. Iſtud autem opus, vniuerſaliter loquendo, eſt agere ad vitam animati; agit autẽ ad hoc primo per nutritionem; abolita enim nutritione, actum eſt de vita animati. Quare calidũ ad aliũ uſum ſibi in animatis humidum adiungit; debet enim fieri conſeruatio animati per nutritionem. Nutritio fit per concoctionem alimenti. Et concoctio alimẽti, quæ facit ad nutritionem, eſt præcipuè elixatio, quæ elixatio fit per calidum, & humidum. Et primæ partes, quæ ſunt nutriendæ in animali, (talis autem eſt caro) habent hoc temperamentum, ut calidæ ſint & humidæ. In alijs ſiccioribus fit concoctio per calidum, & humidum, licet minus humidum, quod etiam humidum facit ad faciliorẽ receptionem, & ad meliorem

liorem diſtributionem. Aſſociat igitur ſibi calidum humidum, quod vocant radicale propter huiuſcemodi vſum, præter continentiam communem etiam miſtis inanimatis. Vita verò dicitur rectè poſita in calido, & humido, quod & ſenſu videmus, quia ſenes ad mortem tendentes frigidi ſunt, & ſicci. De re igitur nullum eſt dubium. Ratio vero, cur dicatur vita eſſe in calido, & humido, ſi etiam in his, quæ non habent vitã, eſt tamen calidum, & humidum, ſatis habetur ex ſuperioribus, quia ad calidum, & humidum, in quo conſiſtit vita, requiruntur illę operationes, quæ ſuperius ſunt dictæ, quas non poteſt habere calidum in corpore ſimilari; requiritur enim diuerſitas partium propter diuerſitatem actionis, quæ requiritur ad complementum talium operationum. Exemplo: Debet cibus cõuerti in carnem, requiritur multiplex actio, quæ varias partes diuerſorum temperamentorũ requirit. Ventriculus facit vnam coctionem Hepar vlteriorem, Cor exactam, inde autem ad partes diſtribuitur nutrimentum, quod debet partibus aſſimilari per actionem proprij caloris. Tertium vnum eſt conſiderandum, quòd calor temperamenti in animatis eſt varius in varijs partibus variè temperatis, cum tamen animatum ſit vnũ, oportet huic calori attribuere aliquam vnitatẽ,

&

& ideo oportuit in perfectis animalibus adeſſe cor, quod ſua actione ſanguinem, & ſpiritũ faciat, quos tranſmittat ad partes ratione vſus, qui dicendus erit.

DICTATVM QVARTVM.

Datur vnum calidum commune, quod eſt fons, & principium totius caliditatis. Et hoc eſt poſitum in corde in perfectis Animalibus.

VAriæ partes, quæ fuere requiſitæ ad Animal conſtituendum etiam materialiter, quatenus ſcilicet corporeæ ſunt, ſimul connectuntur, quod requirit animalis vnitas, habent poſtea etiam pleniorem coniunctionem ſub forma, quæ eſt anima, cuius quidem animę cum præcipuum inſtrumentum ſit calor, oportuit etiam vniri calores varios variorum temperamentorum in varijs partibus, ratione vnius communis caloris, qui eſſet tamquam fons caliditatis in reſpectu ad alios calores; ideo natura conſtituit cor tamquam præcipuum membrum, & caloris fontem, & prouidit, vt ab ipſo deriuaretur calor per totum diffundẽdus, quod fit per ſpiritus, & ſanguinem, qui à corde ad omnes partes tranſmittuntur. Iſte autem calor ſic

per

per ſpiritus, & ſanguinem tranſmittendus eſt generatus ex ciborum tranſmutatione a calido temperamenti eiuſdem cordis. Vnde ſicuti temperamentum illud, cum ſit temperamentum principij, habet ueluti communem proportionem ad omnia temperaméta quatenus ſunt vitalia, ita calor iſte ſic generatus ab hoc primo temperamento habet proportionem ad omnia temperamenta calorum in omnibus partibus, prout etiam illi ſunt calores de ſeruiētes ad opera vitæ. Iſte vero calor ſic participatus habet vim excitandi, viuificandi, & fouendi omnes partium calores ea ratione, qua omne principium habet facultatem ad omnia principiata conſeruanda, & perficienda. Quare hic non eſt diuerſus calor; nam ſimiliter eſt productus à calore temperamenti ipſius principij, qui quidem calor, vt dixi, fuit neceſſarius ad illud perficiendum, quod propoſuimus. Quoniam verò ſunt varia temperamenta, & ideò debuit ipſe variè applicari pro illorum fomentis, ideo facta ſunt à natura aliqua inſtrumenta ipſi cordi ad id præſtandum, veluti factum eſt cerebrum ad refrigerationem pro ſenſione. Omnino autem principium eſt virtute totũ, & principium eſt huiuſmodi naturæ, vt quadret, & conueniat omnibus principiatis ſecundum conuenientiam in il-

lis requiſitam. Vnde iſte calor eſt ſic ad vitam tẽperatus, vt facile accomodetur cuicunq; temperamento ad vitam facto. Vnde recipitur in partes ſecundum modum, & rationem recipiendi illis conuenientem. Hæc enim eſt propria illius natura, vt taliter ſe habeat. Et præterea tritum eſt illud, quòd omne, quod recipicitur, recipicitur per modum recipientis. Vnde varijs partibus recipientibus iſte calor variè aptatur, prout illæ partes requirunt. Hunc vocãt Medici calorem influentem. Nos non curamus de vocabulo, & de appellatione, modo res intelligatur; quæ fortè non eſt aliter intelligenda, quàm modo prædicto. Dicet aliquis. Iſta temperamenta varia, & iſta opera caloris, & animę, diuerſa ſunt etiam in plantis, & in inſectis, & omnino in animatis, quæ cor non habent. Quomodo igitur ſeſe habet in illis, id quod attinet ad varias operationes, & ad vnionem multorum calorum diuerſorum temperamentorum, ſi ibi nõ eſt cor, quod ſtatuimus eſſe talium principium? Hic oportet accipere doctrinam, quam habet Ariſtoteles in libro de Reſpiratione, quæ eſt doctrina certiſſima, cũ ſit conformis ſenſatis. Inquit Ariſtoteles. Reſpiratio eſt ad refrigerãdũ principiũ, quia calor requirit talẽ refrigerationẽ. Vnde vbicumq; habeatur refrigeratio, quę præſertim eſt neceſſa-

ria ob nutritiuam, non erit neceſſaria vlla reſpiratio; modo per aliam viam refrigeratio poſſit haberi, quia reſpiratio non eſt neceſſaria, vt reſpiratio, eſt neceſſaria, vt refrigerans. Si ergo alia via habeatur refrigerium, fruſtra erit reſpiratio. Habetur autem ex continente, & ex ipſo nutrimento. Satis Plantæ refrigerantur nutrimento, quod aſſumunt ex aqua, & terra; ſatis etiam ex ambiente. Piſces non reſpirant; ſatis etiam, & ipſi ex hoc habent refrigeriũ, dum viuunt in aqua. Similiter inſecta, & aere, & nutrimento ſufficienter habent refrigerium. Sic igitur in noſtro hoc propoſito fuit neceſſariũ cor in animalibus perfectis, & cor faciens operationẽ, quam diximus, quia animalia perfecta ſunt multum diſſimilaria, & organizata, & habent multam varietatẽ partium, & temperamentorum. Plantæ, & Animalia prædicta ſunt parum diſſimilaria, & ferè per totum eiuſdem temperamenti, licet cum aliqua varietate. Vnde pro præſtando eo, quod præſtat cor in perfectis, ſufficit cõtinuatio ipſorum cum ea parte, quæ eſt in illis proportionalis cordi; eſt autẽ illa in Plantis, à qua mittuntur radices ad trahendum alimentum. Et tanto magis hoc ſufficit; quia illa pars proportionalis cordi eſt vtplurimũ veluti adgenerata omnibus partibus, vel pluribus, & per totum diffuſa. Sic vi-

demus ſurculos Plantæ acceptos,& terræ impoſitos mittere radices, & nouam Plantam germinare, quod non eſſet, niſi etiam per ramos eſſet diffuſa quomodocumque pars illa principalis, quæ dicitur ſubire proportionē cordis. Idem uidemus in animalibus inſectis, quæ ſi diuidantur, partes tamen aliquandiu ſentiunt, & mouentur; non poſſunt autem uiuere, ut Plantæ, & partes Plantarum propter defectum inſtrumentorum. Sic igitur benè dictum eſt, quod de corde in perfectis animalibus eſt dictum. Adeò uerò neceſſarium eſt, calidum à principio profluens, ut ſine illo alia calida in temperamentis partium non poſſint obire ſua opera, & hoc eſt naturale, & ſenſatum, quia à principio omnia dependent, & ſine principio nullum principiatum, aut operabitur, aut etiam erit. Sic ceſſante motu Cœli, quod quidē Cœlum per motum habet rationem effectiui ad omnia ſublunaria, nullus erit motus, nulla effectio, nullum bonum in ſublunaribus. Sicut dicebat Plato. Si Deus, qui eſt omnium principium ſe ſe abdicet à Mundo, Mundus non erit, ſed in chaos reuertetur, & in illud ens inordinatū, ex quo idem Phyloſophus dicit, illum à Deo fuiſſe factum. Eſt hoc calidum in humido fundatum, ut ſupra etiam diximus ſimpliciter de calido omnium temperamentorum.

Iſtud

Iſtud autem humidum debet eſſe ſic temperatũ, ne ſit congelabile, aut facile exſiccabile. Quare debet habere medietatem quandam inter aereum,& aqueum; humidum enim aqueum facile congelatur, ita vt videamus Plantas, in quibus fortè ſit plurimum humidi aquei in hieme per ingentia frigora, congelari, vt propemodum faciunt flumina, & diſrumpi, & mori. Sed de hoc erit poſtea ſermo, quando tractandum erit de Iuuentute, Senectute, Vita, & Morte.

DICTATVM QVINTVM.

Calidum innatum eſſe calidum temperamenti, ipſumq; calidum elementi iterum probatur. Redditur ratio, quomodo ſtante hac ſententia fiant morbi, & febres.

CONfirmatio, quòd calor innatus debeat eſſe calor temperamenti, & calor elemẽtaris adhuc poteſt haberi ex iſtis. Primò nõ eſt dubium, quin omne minimum in corpore animato debeat participare calidum innatum; ita vt calidum innatum debeat eſſe ubique. Et ratio eſt, quia quodlibet minimum in corpore

re

re animato viuit, & nutritur, nihil autem poteſt viuere, & nutriri ſine hoc calido. Ratio itaque ſic formabitur, calidum innatum debet eſſe vbique per totum corpus animatum, ſicut nullum minimum eo deſtituatur. Sed ſolum calidum temperamenti poteſt eſſe huiuſmodi. Quare calidū temperamenti erit calidum innatum, & nihil aliud poterit hoc eſſe, niſi calidum, quod eſt ex temperamento Minor propoſitio eſt clara, quia ad temperamentum, & miſtionem concurrunt quatuor elementa, quæ per totum miſtum ſecūdum omne ſignum ſenſibile vniuntur ſub forma, quæ calido vtitur ad continendam miſtionem in alijs; in animatis vero etiam ad alia opera. Quòd etiam iſtud calidum debeat eſſe calidum elementare, ſatis eſt compertum, quia habet operationes calidi elementaris; etenim habet ſegregare etherogenea, & congregare homogenea pro facienda nutritione, quæ ſunt operationes calidi elementaris. Adiungite vlterius, quòd iſtud calidum innatum debet habere contrarium; etenim quicquid fit per ipſum in corporibus animatis fit per materialem, & naturalem actionem, & paſſionem. Modo actio talis, & paſſio requirunt contrarietatem, quia vnum debet tranſmutari in aliud, vt cibus in carnem, quod non poteſt fieri, niſi per tranſmutationem

mate-

materiæ de vna in aliam formam, Hoc autem nõ poteſt eſſe niſi ratione contrarietatis. Omnino ſi conſideremus omnia opera, quæ proueniũt in corporibus animatis à calido innato, non poſſunt eſſe opera, niſi caloris elementaris. Habeamus vnum exemplum. Sit Apoſtema. Calor debet agere ad illud euincendum (non adiungamus nunc medica mẽta) Calor ſi fuerit fortis per ſe illud ſuperabit; debet autem ſuperare non aliter, quàm materiam concoquendo, vt poſſit illam expellere, vt poſtquam concoxerit, idem calor per ſe ipſum diſrumpet Apoſtema, & materiam foras mittet. Si quiſpiam eſt, qui poſſit dicere, hæc non eſſe opera caloris elementaris, & caloris contrarium habentis, poterit etiam dicere alia diſſona cõtra ſenſũ & ad libitũ. Cũ igitur operationes appareãt euidẽter caloris elemẽtaris, qui poſtea non eſt calor, niſi tẽperamenti, neceſſarium eſt dicere calorẽ innatum, quo anima vtitur ad conſeruationem animati eſſe calorem temperamenti. Hic libet duo conſiderare, quæ ſimiliter hanc rem declarabunt. Vnum eſt, quomodo ſtante hac ſententia, quam nos ponimus, fiant morbi, & febres præcipuè. Alterum eſt, quod dicunt de actuandis medicamentis a calore propter expulſionem humorum febrem facientium. De vtroque breuibus. Quantum

ad

ad primum . Notum eſt, iſtum calorem temperamenti eſſe poſitum in mediocritate, & in temperie. Contingere igitur aliquando eſt neceſſarium, ut ab aliquibus quibuſcunque ualdè alteretur, & opprimatur. In omne, quod illi obijcitur, agit uel ad uſum pro nutrimẽto, uel ad expulſionem ratione nocumenti. Cum igitur illi obijcitur aliquid, quod non faciat ad uſum nutrimẽti, quinimò deturbet illum calorem natiuũ à ſua mediocritate, tunc inſurgit ad agendum contra illud pro illius expulſione. Dum autem non poteſt ipſum concoquere, ita vt illi dominetur, & ipſum expellat, actio ſemper magis inualeſcit, & dum recipitur calefactio in illam materiam lędentem fit uigoroſior caliditas. Et ſi ſimus in termino caliditatis, qui requiritur ad febrẽ, fit febris. Vnde ẽt à Medicis rectè dictũ eſt, quòd febris eſt conuerſio natiuæ caliditatis ad igneam, quæ quidem conuerſio fit, & intelligitur modo prædicto, quatenus ſcilicet calor natiuus agit in obſiſtens, nec poteſt illud vincere, reflectit enim quodamodo ſuam actionem in ſeipſum, & ſic remouetur à moderatione, quæ ſibi naturaliter eſt conueniens, & fiunt febres. Ita videmus etiam multiplicari calorem factum à Sole cum occurrit alicui reflectenti. Actio enim, quæ deberet vlterius progredi, reuertitur verſus ſuũ

prin-

principium, & multiplicatur, & inualeſcit. Ita docebat Ariſtoteles in primo Metheorũ, & habere poteſtis in lectura ſcripta illius libri, vbi agitur de calore facto à ſole. Pro varietate poſteà materiæ, in quam agit calor ad expellendũ, fient acrimoniæ, & variæ affectiones caloris, qui dicitur Febrilis per totum corpus. Et ſi vos aduertiſtis, quod ſupra diximus de communicantia calorum temperamenti particularis cum communi calore, qui eſt in principio quod eſt cor, facile cognoſcetis, quomodò etiam, quando putreſcit aliquis humor in aliqua parte ſeparata, vt in ventriculo, vel hepate, uel ſecundum aliquem morbum particularem, ut in aliquo Apoſtemate, communicetur tamen noxa cordi, ex cuius affectione fit febris. Hoc ſane principio reſpondebitis, de omnibus contingentibus circa quoſcumque morbos, in quibus eſt affectio caloris: Nunc ſit ſatis dixiſſe, quia res, quam agimus vlterius non requirit. Alterum dictum ſic dilucidatur. Natura fecit in partibus fibras ad attrahendum, retinendum pro cococtione, & ad expellendum. Quare cococtio, quæ nihil aliud eſt pro nunc, quàm dominium caloris naturalis ſupra materiam, quæ eſt concoquenda, quare inquàm, iſta concoctio, uel eſt ad retinendum, uel eſt ad expellendum; calor enim numquam ex-

pellet aliquid morboſum, niſi illi dominetur; unde eſt præceptum, concocta medicari. Quãdo igitur accipiuntur medicamenta, naturalis calor debet agere ad ipſa concoquenda, quia debet acquirere dominium ſupra illa, vt poſſit illis vti prout ſunt idonea ad nutritionem, ſi poſſunt nutrire, ad expulſionem ſi non ſunt nutritiua. Agit igitur in ipſa, & concoquit alterando pro aquiſitione huius dominij, quando illa iam alterauit, ſic, ut aquiſiuerit illud dominium, fortè illa reſoluendo in vapores, aut quomodocumque aliter ea alterando ad aquiſitionem prædicti dominij. Tunc poſtquam illa nõ ſunt nutritiua, debent expelli, quod ſtatim aggreditur calor, vnde rationabiliter ſequitur, vt in hac expulſione medicamentorum ea ſimul expellantur, quæ cum illis habent proportionem. Natura enim valida vndique excitatur, & ſimul cum expulſione medicamenti, quod iam factum eſt excrementum, expellit illos humores, qui habebant proportionem cum medicamento & ſint præparati ad expulſionem. Vnde rectè dicitur, quòd ſi purgentur qualia purgari oportet, confert, & facile ferunt; purgantur autem, quando calor dominatur, & poteſt naturaliter operari ad cuſtodiam ſui ipſius, & expulſionem lædentium, quæ quidem lædentia ſint ita

diſpo-

diſpoſita, vt non amplius reluctentur. Si contingat, vt ſint malè diſpoſita, malè propinauerit Medicus medicamentum, & fiet euacuatio cum dolore, & læſione. Præſertim autem aduertendũ eſt, vt calor dominium aquiſiuerit; ſic fit purgatio per medicamenta, & hoc eſt, quod dicitur de actuandis medicamentis, ideſt reddendis aptis ad illud præſtandum, propter quod fuere exhibita, quod fit à calore concoquente modo prædicto. Iſta omnia, ni fallor, ſignificant hũc calorem debere eſſe per totum, & hunc calorem debere eſſe elementarem. Quibus dictis, poteſt adiungi, quòd calor iſte repatitur agendo, alteratur, diminuitur, extinguitur quantum ad illud, quod habet in officio vitali; remanet enim etiam in cadaueribus quantum ad officium, quod habet in continentia miſti. Quæ omnia, ſi vultis bene intelligere, recurrendum eſt ad antedicta: videbitis enim omnia conſona; & nos ſtrictim dicimus, quia non decet in talibus tractatibus occupari in multa, & inani ſcriptione. Stãtibus autem dictis poterit aliquis dicere, ſi calidum innatum eſt calidum temperamenti, & humidum illi proportionatum eſt humidum temperamenti, iam omnis complexio viuentis erit calida, & humida, quod eſt contra omnem rationem, & videtur contra ſenſum. Reſponſio debet eſſe

huiuſmodi: ſi vita conſiſtit in calido, & humido, non eſt dubium, omne viuens eſſe complexionis calidæ & humidæ. Quòd autem in hoc conſiſtat præter dicta Ariſtotelis, & omnium, eſt etiam ſenſus; quia ſenectus, quæ eſt diminutio vitæ tendit ad frigidum, & ſiccum, & mors non eſt niſi frida, & ſicca. Quòd autẽ dicitur de multiplicitate complexionum eſt veriſſimum, ſed illud intelligitur ſuppoſita vita, & comparatiuè; nulla complexio eſt frigida, & ſicca, niſi comparatiuè prout minus habet de calido, & humido; nihilominus ſi calidum, & humidum vitale abſit, actũ eſt de vita. Recurratis ad illud, quod in principio diximus, quomodo ſtãte dominio calidi in omni miſto ſint tamen aliqua à prædominio frigida, ſicca, humida; hoc enim nihil repũgnat, quia in miſtis dominatur calidum, & humidum ſolũ ad continentiam, non quantum ad molem, & quantitatem, vt etiam in animatis calidum, & humidum habent dominium vitale in reliquis ratione maioris, vel minoris participationis alicuius elementorum frigidorũ. Poteſt eſſe complexio cuiuslibet alterius conditionis.

Digitized by Google

DICTATVM SEXTVM.

Proponitur opinio eorum qui dicunt calorem natiuum eſſe ſpiritum, & in ſpiritu reponi.

QVamuis ea, quæ dicta ſunt, ſenſatis maximè ſint conſentanea, in quo dicebat Auerroes, & Ariſtoteles conſiſtit experimentum ſermonum verorum; tamen ſunt ad hoc propoſitum opiniones mirabiles, de quibus breuiſſimè dicendum. Relinquemus autem modernis ſua dicta, verſabimur, vt diximus in Alberto, & in Galeno. Albertus libro 20. de Animalibus, cùm conſideraſſet vſque ad quintum caput elementorum conſtitutionem in corporibus animalium, aggreditur in quinto capite conſiderationem opinionis nonnullorum, qui voluerunt cœli ſubſtãtiam etiam reperiri in corporibus animalium, quam quidem opinionem proponit in illo capite cum omnibus fundmẽtis loquentium in illa. Sexto capite illam reprobat, ſeptimo reſpondet argumentis. Habebitis igitur apud ipſum pleniſſimam doctrinam, quã non eſt neceſſarium tranſcribere. Accipiam ego omnia breuibus, & ſtudebo, vt nihil remaneat

dubium

dubium. Fuit igitur vna opinio, quæ forte fuit illorum, qui chymicæ incumbunt, quia hoc, quod dicitur Cœlum eſſe in corporibus animalium, ampliauerunt etiam ad miſta aliqui vt per ſublimationem abſtraherēt quintam eſſentiam ad decipiendos ſciolos, & ignaros. Ponunt igitur iſti, quicumque fuerint, Cœli ſubſtantiam reperiri in corporibus animalium. Habent hoc fundamentum. Corpora Animalium, habent in ſe quatuor elementorum qualitates; iſtæ ſunt inuicem contrariæ: contraria ſimul poſita neceſſario agunt, & patiuntur inuicem, quod debebunt facere calidum, & frigidum; humidum, & ſiccum in miſtura. Quare neceſſarium eſt, miſturam diſſolui, niſi ſit aliquid continens. Iſtud continens non poteſt eſſe de natura elementorū, quia omnia inuicem ſunt eiuſdem conditionis: Ergo debet eſſe de natura ſuperiori, quæ eſt Cœlum, cuius eſt continere, & gubernare totum mundum ſublunarem. Argumentum itaque erit iſtud. Requiritur continens contraria in vnione. Hoc non poteſt eſſe aliud, quàm ſubſtantia cœleſtis, vel aliquid de ſubſtantia cœleſti. Ergo oportet in corporibus animalium eſſe aliquid de ſubſtantia cęlſti ad præſtandum hoc officium. Simile argumentum habet Ariſtoteles contra Empedoclem, qui dicebat animam eſ-

ſe ex

ſe ex elementis iuxta poſitis. Dixit Ariſtoteles, Elementa ſeparabuntur, niſi ſit aliquid, quòd illa retineat congregata; hoc autem erit ſupra illa, & ideo erit anima, quæ hac ratione debet eſſe aliquid ſupra elementa. Accepta ſic concluſione ſequuntur poſtea ad inueniẽdum, quid ſit hoc cœleſte ſubſtãtiale, quod eſt in corporibus animalium; & inquiunt, hoc eſſe lucem, quam probant eſſe ſupra ſubſtantiam elementorum; etenim ſolum cœlum lucet, nullum autem elementorum, neque etiam ignis in propria ſphęra. Dicunt igitur, lucem eſſe illud cœleſte, quod eſt in corporibus Animalium. Hic illi ipſi poſtea ſunt diuerſi. Quidam dicũt, lucem eſſe corpus; quidã ſolumodo eſſe quid corporeum. Loquemur cum iſtis poſtremis. Dicunt, lucem eſſe formam, & omnem formam recipi in aliquod ſubiectum. Quare in corporibus Animalium eſſe ſpiritum, in quem lux recipiatur ad illud formandum, ita vt conſtituãt ſpiritum eſſe de natura lucis, quod poſtea multipliciter probant. Albertus prolixè proponit omnes vias, quæ ſunt vſque ad decem. Nos accipiemus breuiter illa, in quibus conſiſtit rei declaratio. Probant igitur ſpiritum eſſe de natura lucis, quia ſpiritus in corporibus animalium ſe dilatat ad omnem diametrum, vt etiam facit lux in vniuerſo; pertingit enim ſpiritus per

totum

Digitized by Google

totum corpus ſecundum omnem corporis dimenſionem, hoc autem non poteſt eſſe elementare, quia motus elementorum ſunt determinati ad vnã tantum loci differentiam. Adiungunt, quòd mouetur ſpiritus in modum pyramidis, vt etiam facit lux, quæ à Sole procedens, & habens in eo veluti conum pyramidis ſeſe extendit per totum ſecundum baſim; ita ſpiritus per diaſtolẽ expanditur à corde ad omnia, per ſiſtolem ſeſe reſtringit ad cor, tamquam ad centrum, quod ſignificat ſpirirum habere à corde exitum pyramidalem. Quapropter etiam cor figuram pyramidalem fuit ſortitum. Adiungunt, ſpiritum in corde ſubito moueri, quò d non eſt alicuius elementorum, ſed luci conuenit, quæ eſt de cœleſti ſubſtantia; hinc eſt (dicunt) quòd dicimus ſpiritus lucidos, tamquam a luce naturam habẽtes. Accedit, quòd qualitates elementorum non mouent niſi ad formas aut elementorum, aut miſtorum ex elementis; ſpiritus autem lucidus mouet ad formam viuentis, quæ quidem vita eſt, quid ſupra elementa, & miſta, quare non poteſt eſſe de natura elementorum. Adiungunt qualitates elementorum eſſe vnius tantum effectus ſimplicis; ſpiritum verò eſſe ad plurimos effectus ad nutriendum, ad expellendum, ad ſentiendum, & ad omnes alios effectus, in quibus

conſi-

conſiſtit eſſe vitale. Cum itaque hoc totum ſit ſupra elementa, neceſſarium eſt etiam, ſpiritum eſſe ratione ſuæ formæ aliquid ſupra elementa. Quod ſupra elementa, eſt Cęlum. Ergo oportet ſpiritum eſſe de ſubſtantia cęleſti, quod erit ratione lucis. Conſiderant etiam modum actionis, & inquiunt, actiones elementorum non prodire abſque cõtrarietate, quinimò non eſſe propter aliud, quàm propter contrarietatem. Dicunt autem ſpiritum facere omnia, quæ facit abſque contrario; viuificat enim viſiuam in oculo, auditiuam in aure abſque vllà contrarietate. Subiungunt, ſpiritum eſſe illum, qui membris inuehit virtutes, tunc dicunt. Illud, quod inuehit alicui, debet eſſe aliquid diuerſum ab illo ſecundum ſubſtantiam, & naturam. Spiritus inuehit virtutem membris. Ergo debet eſſe aliquid ſubſtantia diſtinctum, à ſubſtantia membrorum. Subſtantia membrorum eſt ſubſtantia elementorũ, quia ſunt ex elementis; quare debet eſſe aliquid ſupra elementa. Quod eſt ſupra elementa eſt ſubſtantia cœleſtis. Ergo ſpiritus eſt de ſubſtantia cęleſti: Qui quidem ſpiritus videtur omnino debere eſſe talis ex ea cõditione, quã habet in ſe ipſo, quæ quidem conditio eſt propria lucis; ſicut enim lux contrahitur ad lucidum ibi ſe vniendo, ita etiam ſpiritus contrahitur ad vnum

Digitized by Google

in acumine cordis. Augetur etiam ſpiritus diminuto corpore, & aucto minuitur, quòd non conuenit naturis elementorum. Præterea elemētum, & elementatum, quod eſt miſtum, ſunt vnius tantum eſſe, & vnius tantum formæ; ſpiritus eſt multiplicis eſſe, & multiplicis formæ vnus, & idem exiſtens; eſt enim ſpiritus in corpore naturalis, vitalis, Animalis, quæ omnia requirunt naturam ſupra naturas elemētorum. Quocirca euidens eſt, Cœlum reperiri quantum ad ſuam ſubſtantiam in corporibus animalium. Veniunt vſque ad hoc, vt dicant in morte hoc videri; & Populi teſtimonio vtuntur; dicimus enim morientem trahere ſpiritum, & de facto videmus morientes ita anhelantes, & videmus exitum ſpiritus in vltimo termino, tamquam is incorruptibilis exiſtens aufugiat corruptibilitatem. Vnde ſi petatis ab iſtis de calido innato, debebunt dicere, vel eſſe hunc ſpiritum, vel conſiſtere in hoc ſpiritu: iſte enim ſpiritus eſt, quia omnia facit in corporibus animatis, quod quidē diximus eſſe opus calidi innati. Ita breuiter accepimus, quæ prolixius Albertus: breuiter etiam accipiemus reprobationem, & rationum reſolutionem.

DI-

DICTATVM SEPTIMVM.

Reprobatur opinio allata ex Alberto, & ex propria ſententia, & excluditur ſubſtantia cœleſtis à miſtionibus elementorum.

ALbertus, vt dicebamus, reprobat opinionem, poſtea reſpondet argumentis. Nos breuiſſimè colligemus, quæ ſunt opportuna; alia in ipſo videbitis. Reprobatio in hoc debet conſiſtere, quòd non declarant modum, ſecundum quem ſubſtantia cęleſtis veniat in corpora Animalium, nec declarant, quomodò ſit poſſibile, ipſam vniri in miſtura elementorum abſque actione, & paſſione. Dicebat igitur Albertus, iſtud, quod à Cęlo de illius ſubſtantia venit, vel reperitur in corporibus Animalium, vel generatur in elementis, dum ſcilicet comiſcentur, vel ſi eſt lux, aut aliquid tale penetrat corpora Animalium, non tamen à Cœlo ſeparatur, vel eſt aliquid ipſius Cęli, quod ſeparatur à Cęlo, & deſcendit in corpora Animalium. Si primum dicatur, oportet iſtud eſſe generabile, & conſequenter corruptibile, quare ſubſtantia Cęli erit generabilis, & corruptibilis. Si ſecundum, ita vt dicamus exempli gratia lucem penetrare cor-

Digitized by Google

pora Animalium, non tamen a Cęlo ſeparari, ſequeretur omnia corpora Animaliũ eſſe Cęlo continuata, quod eſt valdè ridiculum. Imò ſubiungebat Albertus, lux eſt viſibilis, quare hæc cõtinuatio erit viſibilis. Si velint tertium. Quod ſeparatur à Cœlo, & eſt de illius ſubſtantia & dicitur eſſe lux, vel eſt res corporea (vt volunt aliqui dicentes lucem eſſe corpus) quonammodo poterit talis ſubſtantia recipi, in corpus animalis, ita vt per totum habeatur? neceſſarium quippe erit corpus penetrare corpus. Quòd ſi nõ per totum habetur, & in hoc conſiſtit calidum innatum, iam non erit vbique calidum innatum, vt debet eſſe. Præterea valdè nouum eſt, hanc vnionem iſtius ſubſtantiæ corpore ſic à Cœlo procedentis fieri ſine actione, & paſſione, præſertim cum debeat fieri in comiſtione elemẽtorum, quæ eatenus vniuntur, quatenus ſimul agunt, & patiuntur. Quæri etiam poſſet, quomodo mouetur à Cœlo ad Animalia. Si à ſeipſa, erit animata. Si ab alio, aſſignetur mouẽs. Si violentia, aſſignetur imperans violẽtiam, & erit inconueniens violentia moueri ad conſtitutionẽ Animalis, id, quod eſt in illo præcipuum. Si natura mouetur Cęlũ, habebit duos motus naturales ſimplices circularẽ, & rectũ deorſum. Si lux, quæ ſit qualitas incorporea huc deſcẽdit, quæritur,

tur, quomodo poſſit moueri per ſe id, quod non eſt corpus; ſi enim illuminat vſque ad nos, non illuminat, quia lux ſeparetur à Cęlo, & huc veniat, ſed illuminat alterãdo perſpicuũ, facultatẽ ſcilicet in aere, & aqua idoneã alterari ad eſſe lucidũ. Omnino autem, ſi aliquid ſubſtãtiæ cęleſtis deſcẽdit ad cõſtitutionẽ corporũ in animalibus, certũ eſt Cęlũ iã debere eſſe valde diminutũ, ſemper aliquo ab eo recedẽte de ſubſtantia illius. Si dicerẽt, illud reuerti, inciderẽt in ſomnia, quę dicit Albertus, nec habent ſenſum, nec habent rationẽ, quæ de illis poſſint atteſtari. Hoc ſatis ſit, Reliqua in Alberto. Lucem autem non eſſe corpus, nec lumẽ defluxũ corporis, habebitis ab Ariſtotele in ſecũdo de Anima, & ibi præclarã diſputationẽ Ioannis Grãmatici, quemadmodũ ad idẽ ẽt habebitis Alex. in lib. de Senſu, & ſenſibili. Reſpõdendũ modo eſt ad rationes, in quibus ad vitandã prolixitatẽ per capita procedemus. Sũt igitur rationes, quæ ſpiritum contendũt eſſe de natura lucis, & ſunt acceptæ ex motu. Sed antequam has reſoluamus, dicendum eſt aliquid de ratione, qua probant quintam ſubſtantiam debere eſſe in corporibus Animalium. Et ratio eſt, quia elementa debent contineri, nec poſſunt cõtineri præterquàm à ſubſtantia ſuperiori, quæ ſit Cęlum. Iam diximus hanc continentiam eſſe neceſ-

neceſſariam, & declarauimus illam demonſtratione ſenſata. Continens quippe eſt forma, & in animatis anima; continet autem interuentu caloris, cuius eſt congregare homogenea, vt ſuperius eſt dictum. Vnum nunc adiungite, quòd tantum abeſt continens debere eſſe quid ſuperius, ita vt ſit alterius generis, quòd quinimò tale nullo modo poteſt continere. Quod enim continet illa, quę fiunt vnum per tranſmutationem, debet eſſe terminus tranſmutationis. At terminus tranſmutationis eſt in eodem genere. Ergo quod talia continet, debet eſſe eiuſdem generis. Cum itaque ſubſtantia cęleſtis ſit alterius generis, penitus illi repugnat talis continentia, quæ ſi fieret ab aliquo genere diuerſo, illud miſtum non eſſet vnum, niſi ab extrinſeco, & ita vnum, vt faſcis lignorum ligatus, vt docet Ariſtoteles quinto Methaph capite devno. Si iſtud continens eſt vnum tamquam terminus tráſmutationis, tunc verè, & propriè miſtum contentum ſeruat vnitatem. Hoc accipite, ſi factis omnibus membris corporis humani ſeruaretur continẽtia ad vnam intelligentiam, impoſſibile eſſet illam continere, quia eſt actus ſeparatus, qui de ſe non habet proportionem ad talem materiam, qualis eſt commiſtio elementorum ad facienda temperamenta corporis animati. Ideo Auerroes

roes ponens intelligentiam in homine ponit ipſum hominem habere prius eſſe vnum, & eſſe hominem ab anima, quæ ſit prædita facultate cogitatiua, quæ eſt proprius actus reſultans naturaliter ex illis temperamentis. Quæ modo dicuntur de motu ad oſtendẽdũ, quòd ſpiritus ſit de natura lucis, pingui quadam minerua dicuntur, & ſunt ſimiliora nugis, quàm doctrinæ. Nã aliud eſt conſiderare ſpiritum, prout eſt talis natura corporea, in qua dominetur ſiue aer, ſiue ignis, quòd eſt conſiderare ipſum purè naturaliter; aliud eſt conſiderare ſpiritum inſtrumentariè, prout eſt inſtrumentum animæ ad viuificandum, & operãdum. Quando accipitur hoc modo, vt debet accipi in corporibus Animalium, debet habere motum qualemcũque ei præbeat anima, quæ illo vtitur ad varia opera. Quare qđ moueatur ad omnem diametrum, & quòd habeat omnia illa, quę dicuntur, eſt neceſſarium. Et nihil eſt mirabile, aer ſuapte natura ferri ſursũ; nihilominus quando aliquod operans vtitur illo tamquam inſtrumento, mouetur ad omnes loci differentias. Proiciens vtitur aere, vt inſtrumento; ſi proicit ſurſum, mouetur ſurſum aer ad mouendum proiectum; ſi deorſum, deorſum, & ſic ad ante, & retro, ad dextrum, & ſiniſtrum. Res ſenſu euidens. Et poteſt haberi doctrina ex Ariſtotele

riſtotele tertio de Cœlo. textu 28. Sic igitur eſt de ſpiritu. Mouetur quòcumque, & quàcumque prout ſibi paratæ ſunt viæ, & inſtrumenta per quæ a facultate animæ hùc, & illùc transferatur. Sic a corde, & ad cor, & ſic ſecũdum omnia, quæ ab iſtis dicuntur. Non mouetur autem ſubito, vt dicunt iſti, ſed mouetur prout requirit opportunitas animæ mouentis ad viuificandum. Hic autem licet videre, qui errores comittãtur ad pauca reſpiciendo, & ignoratis communibus: Etiã plantæ ſunt animatæ, vbi motus talis huius ſpiritus? & quomodo? In formicis, in Culicibus, in alijs talibus quomodo? quid tale aſſignabitur? Omninò non oportet communibus ignoratis in ſuo genere velle differere de particularibus in eodem, & prorſus fatuum eſt ita particularia dicere, vt communi penitus repugnent. Quòd ſi dicitur ſpiritus lucidus, eſt dictum methaphoricè contra ſpiritus melãcholicos, qui habent plurimum terreſtris, quæ terreſtreitas facit craſſitiẽ, & opacitatem. Subiungunt alia, de quibus eodem modo per diſcurſum, vos poſtea facilè applicabitis ſingulis. Elementa, dicunt, agere ad formas elementares, hunc ſpiritum agere ad formam viui, nihil hoc mirum, quia agit motus ab anima, quæ eſt principium vitæ; agit enim, vt illius inſtrumentum. Dicunt, quòd habent diuerſos

ſos effectus, quòd non conuenit elementis. Non eſt hoc dubium, quin debeat habere prout dirigitur ab anima, tanto magis, quia pro varijs operibus variè alteratur, & non eſt penitus idem. Volunt ipſum agere ſine contrario, quòd eſt extreme fatuitatis. Nihil enim agit ad traſmutandum quouis modo materialiter, niſi ratione contrarietatis. Quinimò etiam ſpiritus alteratur, diminuitur, corrumpitur, quæ omnia important contrarietatem in materia. Vnum adiungunt, quòd eſt medicum, quòd iſte ſpiritus vehit virtutes animæ, vehit autem ipſas partibus corporeis. Quare dicunt deberet eſſe ſubſtantiæ diuerſæ, quia vehens eſt diuerſum abeo, quòd vehitur, quòd dicitur ridicule. Primo non vehit facultates; ſed vi, quam habet, quia eſt productus à calore temperamenti cordis, in quo primo eſt anima, traducitur ad partes ad viuificandas, ad fouendas, ad excitandas facultates, quæ illis inſunt; & quando non poſſet illuc traduci, facultates oblangueſcerent, quia etiam ipſę ſunt adiunctę calori ſuorum temperamentorum, qui calor deſtitutus, hac viuicatione, quā ſupra diximus neceſſario lāgueret. Deinde dicunt, ꝙ debet eſſe quid diſtinctum. Eſt verum, ſed non quod genere diſtinctum. Certè eſt diſtinctus ſpiritus temperamento ab oſſibus, & neruis, & eſt cor-

Digitized by Google

pus alterius conditionis in eodem tamen gene-re, quòd ſubiungunt contrahi ad cor, à corde dilatari, eſt veriſſimum, quia ſequitur imperium animæ, cuius eſt inſtrumentum; quæ quidem anima pro vita, & pro operationibus oportunè ipſum adminiſtrat; ſemper enim hoc debetis habere, quòd nihil habet, niſi prout eſt animæ inſtrumētum. Similiter dicunt, quòd viget in anguſtiori, certum eſt, quia virtus vnita fit fortior, dilatatus minus viget, quia diſperſio debilitat virtutem. Eſt etiam multi formis, vt dicunt, naturalis, vitalis, Animalis, ſed hoc eſt propter variam ſui alterationem, quam recipit, & per inſtrumenta ad id deſtinata, & tandem prout recipitur in ipſis partibus. Nimirum populare eſt id, quod adiungitur de tractu ſpiritus in agone mortis. Cor vltimo moritur. Oportet autem eſſe reſpirationem vſque dum vita durat. Ille igitur motus eſt motus reſpirationis factus a virtute imbecilla, & ideo eſt cum illa inordinatione, & qui ſpiritus exit eſt aer educens fuligines quantum poteſt pro refrigerando corde, donec tandem (dicebat Ariſtoteles) facta omnimoda animæ abſolutione vltimum quid anhelitus apparet. Ex his, ni fallor, vos poteritis reſpondere de omnibus talibus, quæ vobis obijciantur.

DICTATVM OCTAVVM.

Adducuntur, & examinantur loci Ariſtotelis, quibus ille videtur ponere calorem cœleſtem in natura receptum ſublunari. Itemque Auer. & Io. Gram. dicta.

EXcluſa fuit ſubſtantia cęleſtis a miſtionibus elementorum prout in illis eam poſuerunt vetuſtiores, de quibus Albertus: Quoniam autem nihil eſt prætermittendũ, quòd faciat ad rei cognitionem, poſtquam ſunt varij Ariſtotelis loci, in quibus videtur ponere quendam calorem cœleſtem in natura receptum, & qui poterit iudicari in noſtris corporibus, calor innatus, de quo loquimur, ideo operæ pretium eſt adducere hos locos, & illos conſiderare, poſt quos etiam adducam alios grauiorum expoſitorum Auerrois, & Ioannis Grãmatici, qui loquitur ex communi quadam ſententia ſuorum anteceſſorum, quibus omnibus habitis, deueniendum erit ad reſolutionem. Et hac habita conſideratione, deueniemus ad conſiderationem eorum quæ dicit Galenus, & erit finis huius tracta-

 tionis.

tionis. Vnus igitur locus eſt ſecundo de Generatione Animalis capite 3. in his verbis. *Sed omnis animæ ſiue virtus, ſiue potẽtia corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum, quam ea quæ elementa appellantur*. Et ſubiungit poſt pauca, *Ineſt enim in ſemine omnium, quòd facit, vt fæcunda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur. idque non ignis, non talis facultas aliqua, eſt ſed ſpiritus, qui in ſemine, ſpumoſoque corpore continetur, & natura, quæ in eo ſpiritu eſt proportiones reſpondens elemento ſtellarũ*. Et poſt pauca. *At vero Solis calor, & Animaliũ non modo, qui ſemine continetur, verũ etiam, ſi quid excrementi, ſit tamen id, quod principiũ habet vitale*. Et cõcludẽs. *Cæterũ calorẽ in Animalib. cõtentum, nec ignẽ eſſe, nec ab igne originem ducere apertum eſt ex his*. Sunt alij loci eiſdẽ in libris de Generatione Animalium, qui iſtud idem videntur atteſtari. Eſt 3. libro capite 11. talis ſententia. *Quoniam humor in terra ſpiritus in humore, calor Animalis in vniuerſo eſt, ita vt quodamodo plena ſint animæ omnia*, & ſubdit. *quamobrem conſiſtit celeriter, cum calor ille comprehenſus, ſiue exceptus eſt, comprehenditur autem, vt humoribus corporeis incaleſcentibus efficitur, velut bulla ſpumoſa*. Hæc omnia Ariſtoteles tribuit calori illi, quem dicit in vniuerſo, & propter quẽ dicit omnia quodamodo plena eſſe animæ. Iterum eſt locus 4. de Generatione Animalium capite

pite

pite io. quòd eſt vltimũ, quo quidem loco vtuntur ad ponendas influentias ſecundum Ariſtotelem: Et nos totum illud caput conſiderabimus in tractatu de Cœli, efficientia in mundum ſublunarem; nunc autem pro re quam agimus ſunt præſertim verba illa, quæ ſic habent. *Luna autem principium eſt propter Solis Societatem receptunque lucis. Fit autem quaſi alter Sol minor, quamobrem conducit ad omnes generationes perfectioneſq; calores enim, & refrigerationes cum moderatione quadam generationes ſine moderatione corruptiones efficiũt*. Adſunt alij loci, & duo in Metheoris. primus eſt 2. libro ſumma 1. capite 2. qui ſic habet. *Sol autem & ceſſare facit, & commouet flatus, debiles enim, & paucas exiſtentes exhalationes extinguit, & ampliori calido illud, quòd in exhalatione minus exiſtit diſgregat.* Alter locus eſt in eadẽ 2. ſumma 3. capite 2. ſub illis verbis. *Propter eandem cauſam, & circa eclipſes Lunæ aliquando accidit fieri terræmotum, quando enim propè eſt interpoſitio, & nondum quidem eſt omnino deficiens lumen, & calidum, quod à Sole.* In his oĩbus locis videtur Phyloſophus quodam calidum, vel quodam cœleſte participare mundo ſublunari, vnde poterũt habere aliquod fundamentum, qui calidum innatum reuocant ad aliquid ſupra elementa cœleſtis ſubſtantiæ. Eſt modo Auerroes habitus pręcipuus inter Philo-

ſophi

Digitized by Google

ſophi interpretes, qui aliquibus in locis huiuſcemodi aliquòd pronunciat. Vnus locus eſt 12. Methaph: com. 18. In eo comento Auerroes multa diſputat ſecundum varias ſententias, deuenit ad Ariſtotelem, & cum ea propoſuiſſet, quæ ad illam diſputationem attinebant, habet hæc verba. *Et quia iſta ſemina non faciunt hoc, niſi per calorem, qui eſt in eis, & calor ignis non facit niſi calefactionem, aut deſicationem, non figuram neque formam animatam, dicit Ariſtoteles in libro de Animalibus, quòd iſte calor non eſt ignis, neque igneus; ignis enim corrumpit animalia, non generat, iſte autem calor generat.* Et poſt pauca ſubiungit. *Vnde Ariſtoteles dicit, quod homo generatur ex homine, et Sole, & factus eſt ille calor ex terra, & aqua ex calore Solis admiſto cum calore aliarum ſtellarum,* Et ſubiungit, *calor igitur Solis, & ſtellarum diffuſus in aqua, & terra generat animalia ex putrefactione nata, & vniuerſaliter omnia, quæ fiunt ex non ſemine.* Alter locus eſt in libro de ſubſtantia orbis capite ſecundo vbi cum expoſuiſſet opinionem Ariſtotelis ſubiungit hæc verba. *Et Expoſitores dant ſecũdam cauſam, illuminationem ſcilicet; dicunt enim, quòd lux in eo, quòd videtur lux calefacere, quando reflectitur, & dicunt, quòd non eſt de accidentibus proprijs igni; ſed de accidentibus communibus igni, & cæleſti corpori,* Et ſubiungit, *& forte dicendum eſt ad hoc, quòd*

non

non eſt remotum, vt calor dicatur in eis æquiuoce per hoc ſignum, ſcilicet, quia calor ignis corrumpit, & deſtruit entia, calor verò corporum cæleſtiũ largitur vitam vegetabilem, ſenſibilem, & animalẽ, Et ſubdit. *& ſecundum hoc calor erit duobus modis, calor, qui eſt de qualitatibus paſſiuis, quæ tranſmutant ſubſtantiam in qua ſunt, & calor, qui non eſt de qualitatibus paſſiuis,* Et poſt pauca addit; *conſiderãtes autem actionem ſtellarum in antiquo tẽpore, vere dicunt quòd quędam largiatur caliditatem, & ſiccitatem, quædam caliditatem, & humiditatem, quædam frigiditatem, & ſiccitatem, quędam etiam frigiditatem, & humiditatem, & ſic quatuor qualitates communes corporibus cæleſtibus, & quatuor elementis dicuntur æquiuocè, aut ſecundum prius, & poſterius.* Præter Auerroem eſt Ioannes Grammaticus, qui vt dicebã ex ſua, & ex priorum ſententia ita pronunciat. Eſt locus in primo Metheorũ capite quarto ſuper illis verbis: *de caliditate autem facta*, quam exhibet Sol præcipue in expoſitione illius partis. *Videamus autem motum ipſum* poſt multa habet hęc verba. *Hęc igitur ſunt, quæ hoc loco ab Ariſtotele diſputantur: Ceterum nos quoque opere pretium eſt ea explicare, & pro patrocinio veritatis in medium proferre, quę contra ipſius verba, ſingulaſque ſententias ſummopere pugnare videntur.* Cum poſtea verſatus eſſet contra Ariſtotelem aſſignantem caliditatem

cor-

Digitized by Google

corporis Solis cogitans ſe illum viciſſe. Habet hæc verba. *Et clam ſe ipſo Ariſtoteles his aſſentitur, qui corpora cœleſtia conſtare volunt ex quatuor rerum elemẽtis, ſydera tamen ex igni plurimo eſſe*, Et paucis adiectis habet. *Vel ſi hoc palam falſum eſt res, namque, quas ex propinquo habet calefacere Sol videtur*, Et ſubiungit ipſe, *natura calidus, qualitate agat in res ſubiectus, vice ignis vtique neceſſe eſt*. Et cum verſatus eſſet circa Lunã ſcribit. *Ex virtute luminis, & ſplendoris vim calefactoriam adipiſcitur* ſubiungendo, *niſi enim pleno orbe, vel terris cõſiderit proxima, non calefacit. Lumẽ ergo ſuũ tantumodo calefacit, nõ motus*, Et ſubiũgit, *et quoniã lumẽ illius eſt tenue, & imbecillum*, Et quæ ſequuntur, quæ omnia ad idem tendunt, vt demonſtraret calorem à cœlo prouenire, ex quo iſta inferiora nanciſcantur quandam perfectionem. Eo autem vſque rem deducit, vt aliter ſentientes putet non phyloſophari, ſed fabulari, & ponit hæc verba, *niſi quidã fortaſſe fabuloſe, nos ad quaſdam cauſas ignotas, occultaſque rerum nouitates remuttant, at relegent, cuiuſmodi Damaſius tamquam Auctorem Alexandrum facit, & ſubdit, neque poſtea hoc genus hominum pudet, qui eiuſmodi fabulas comiſcuntur negare rem tam apertam*, de quibus etiam dicit. *Hi autem homines in fabulas tantum conuerti in ignoratione rerum naturalium verſantur*, Et ſubdit *namque illud profecto in*

Digitized by Google

ipſis inſigne vitium eſt, quia cum naturales quæſtiones tractamus cauſas afferre naturales debemus. Colligit tandem caloris proprij virtute Solem excalefacere hunc Mundum noſtrum, & agere in res humanas. Hæc ſunt quæ digna fuere, vt in hunc locum, & in hanc diſputationem adducentur; quia cum ſint grauiſſimæ ſententiæ, & grauiſſimorum hominum poterant facile adducere volentes bene phyloſophari in aliquem errorem. Danda modo eſt opera, vt ea principia proponamus, ex quibus de his omnibus bene reſpondeamus, & iſta principia applicemus ad declarationem ſingulorũ locorum, qui id requirunt, quod tanto magis accurate eſt faciendum, quanto minus facile eſſe videtur.

DICTATVM NONVM.

Ponuntur fundamenta, & explicantur loci ſuperius allati.

Difficultates contingentes in diſputationibus nõ bene reſſoluuntur, niſi re ipſa, in qua diſputatur bene perſpecta. Quocirca nos pro difficultatibus oĩbus enodandis debemus incumbere in rei explicatione, quanto breuius fieri poteſt, & facilime. Per vos enim ipſos

 poſtea

Digitized by Google

poſtea facietis applicationem ad omnes has propoſitas. Incipiamus igitur ab hoc, quòd certum eſt, Ariſtotelem nolle vllum cęleſtem calorem, qui ſit qualitas de cęli ſubſtantia, eſſe in corporibus ſublunaribus ſiue animatis, ſiue inanimatis. Hoc quidem primò poteſt patere ex his, quę dicit de ipſo cęlo, quòd ſit quintæ ſubſtantiæ in libro de cœlo, quòd ſit nec graue, nec leue. Eodem enim modo ab ipſo remouentur omnes aliæ qualitates, in quibus ſit contrarietas ad motum faciendum qualemcunque. Sed accipio textum ipſum Phyloſophi citatum principio Metheor. capite quarto, vbi de calore loquens inquit, quòd proportione reſpondet elemento ſtellarum. Certum eſt, quòd ſi reſpondet proportione non eſt de illius natura, quia non eſſet proportio, ſed eſſet conuenientia in ſubſtantia, & natura. Et quòd proportionatur alicui, eſt diuerſum ab illo, cui proportionatur, nec poteſt dici eſſe de illius ſubſtantia. Habet autem calor ille ſeminalis proportionem cum elemento ſtellarum; quia ſicut elementum ſtellarum ſe habet ad omnia facienda, ſic iſte calor ſe habet ad faciendum animatum in tali genere, & habet vim effectiuam ſub cœlo ordinatam. Vnde eſt illud dictum. Sol, & homo generant hominem, quatenus cęlum, vt vniuer-
ſale

ſale efficiens ſubordinat ſibi particularia efficientia ad generandum in proprijs ſpeciebus. Eſt etiam textus primi Metheor. capite quarto, vbi docet, quòd fit caliditas à Sole, & à cœlo per motum, quòd non aliter fit, quàm excitando calorem elementarem, prout motus diſgregat materiam per motum, prout etiam lumen facit ad rarefactionem, cum ſit actus perſpicui, quæ perſpicuitas attinet ad raritatem, ad quam poſtea rarefactionem ſequitur excitatio calidi in exiſtentis. Non eſt igitur dubium, quin Ariſtoteles nolit, in aliquibus inferioribus eſſe caliditatem aliquam, quæ ſit de ſubſtantia corporum cœleſtium. Sed præter hoc adſunt rationes, quæ id oſtendunt. Accipiamus igitur quòd elementa ſunt cœlo ſubordinata, tamquàm inſtrumenta ad omnem generationem ſublunarem, quia cœlum ſine iſtis non poterat hoc præſtare; & generatio, & corruptio acquirit actionem, & paſſionem, quæ non eſt niſi per qualitates contrarias in eadem materia. Hæc verò eſt elementorum conſtitutio. Dicite igitur hoc pacto. Vel natura parauit inſtrumentum ſufficiens ad opus faciendum, vel non; ſi nõ parauit, eſt contra primum principium, quòd natura non deficit in neceſſarijs; ſi parauit iam qualitates, quæ in his elementis

ſunt repertæ, ſufficiunt pro omni generatione; & omnino pro omni conſtitutione ſublunariũ. Si ſufficiunt iſtæ; ergo fruſtra admiſcetur hæc qualitas cęleſtis, quæ ſit de cęli ſubſtantia, & reperitur hic in ſeminibus, & in corporib. animatis. Vlterius quęro vtrũ iſta qualitas remaneat in miſto, an non remaneat; ſi non remanet eſt fruſtra, quia ſufficit ſubſtãtia cęli effectiua per motũ ad omnia efficienda modo prædicto, vtẽdo ſcilicet qualitatibus elementorum pro inſtrumento; ſi manet erit, vt materia, quæmadmodum etiam ſunt aliæ qualitates elementorum. Et ita cęli ſubſtãntia quouis modo erit materia ſublunarium; contra veriſſimum dictum, quòd primum efficiens non remanet pars facti. Dico primum efficiens, quia in naturalibus efficiens inſtrumentarium poteſt remanere materia eius, quod fit, vt faciunt elementa; quia vt dicebam ſunt efficientia inſtrumentaria cęli, immò communiter dicitur; quòd efficiens inſtrumentarium in naturalibus reducitur ad materiam. Eſt etiam rationabile quæſitum; Cęlum eſt ad omnium conſeruationem, ſi habet aliquem calorem, quem immitat in Mundum, cur non etiam frigus, quia etiam frigida conſeruanda. Viderunt difficultatem, vt adnotauit Ioannes Grammaticus, & dixerunt etiam eſſe ſtellas frigidas,

das, & rem deduxerunt ad influentias; quod tamen (vt etiam dicebat Ioannes Grammaticus) eſt omnimodè ridiculum. Cęlum enim eſt vbique eiuſdem ſubſtantiæ. Quare non eſt locus varietati iſtarum qualitatum contrariarum. Videmus, quòd in Cęlo ſunt partes denſiores propter materiæ multiplicationem, ſunt partes rariores, quæ ſunt Diaphanæ. Nihilominus in omnibus eadem ſubſtantia, variantur ſolum accidentia conſequentia illam, prout aliæ partes ſunt lucentes, vt Sol, & aliæ ſtelle; aliæ tranſparentes, vt ipſi orbes; quod poſſunt dicere (& videtur Auerroes propoſuiſſe), has qualitates dici æquiuocè hic, & in Cœlo ſi æquiuocatio erit declaranda, certè illam non declarabunt. Addite, quòd non decet Philoſophum dicere, ſed oportet demonſtrare, quod videant ipſi, an poſſint facere, ſiue ratione, ſiue ſenſu. Omnino autem eſt dictum Ariſtotelis ab omnibus acceptum, quia certiſſimũ, Mundum inferiorem eſſe quodamodo continuum ſuperioribus lationibus, vt omnis eius virtus inde gubernetur. Ratio gubernationis eſt iſta, Cęlum eſt prima ſubſtantia ſenſibilis, quia componitur ex materia, & forma alterius naturæ ab inferioribus, & dominãte materiam, & formam inferiorem. Ratione igitur iſtius dominij quãtum ad ſubſtã-

tiam habet primitatem in natura. Et eſt certa propoſitio, quòd primũ in omni genere eſt cauſa alijs. Deinde cœlum mouetur & mouetur motu circulari, qui eſt primus omnium motuum; quare etiam ratione primitatis motus habet locum primi, & locum cauſæ. Quare cœlum de ſua ſubſtantia, & de ratione ſui motus habet hoc imperium gubernandi, quia per iſta excellit ſupra naturas ſublunares. Dicite igitur hoc pacto; ſi cœlum ad gubernationẽ ſe habet per ſuam ſubſtantiam & per ſuum motum, qui concurrit, & tamquam primus, & tamquam ille, qui adducit, & abducit luminoſum, ex quo viuificatio inferiorum ſufficit ad gubernationem prædictam. Non ſunt cogitãdæ aliæ qualitates, quæ ſunt immanifeſtæ, nec poſſunt ulla via in illo demonſtrari, ſed primum eſt verum, quia ſi hoc non poſſet per ſuam primitatem, eſſet contra leges naturæ, quæ facit primum cauſa aliorum. Ergo nihil aliud eſt quærendum. Hæc eſt igitur rei explicatio. Videndũ modo in locis Phyloſophi quid dicendum; de alijs enim pauca erunt dicenda. Ariſtoteles igitur ſemper dicit, quòd iſte calor eſt cœleſtis, quòd non eſt elementaris, quòd non eſt igneus, nec ab igne originem ducit; & rectiſſime dicit, quia iſte calor prout eſt ſubordinatus cęlo, habet cœleſtes conditiones; agit enim

ſub

ſub cœlo, & vi illius non vi propria elementari. Dicite ſic. Quòd dicitur cœleſtis in ratione operandi, & ſic ſemper loquitur Phyloſophus, & dicitur non igneus, nec ab igne originem ducere, quia non habet cum effectiuam ad illud, quòd debet facere, prout eſt ignens, aut ab igne habẽs originem; ſed prout ſub cœlo ita eſt ordinatus, vt cœlum per ipſum operetur aliqua, quæ calor elementaris, vt ſuæ naturæ dimiſſus, non poſſet operari. Neque enim calor elementaris, vt elementaris habet vim actiuam, ſed ſolummodo, vt ſub cœlo ordinatus. Ad hoc habetis pulcherrimam doctrinam Alexandri in quæſtionibus naturalibus, de qua dicemus in tractatu de efficientia cęli. Quare nõ dicitur hic calor cœleſtis, quia ſit productus à cœlo, vel quia ſit qualitas illius ſubſtantialis, ſed dicitur cœleſtis quia exiſtens in elemẽtis regulatur à cęlo, & ſit proportionatus ad agẽdum ſub ipſo omnia illa opera, quæ pro mundi conſeruatione, & perfectione ſunt neceſſaria. Hinc eſt illud, quòd Ariſtoteles dicebat, animæ quòdamodo eſſe omnia plena, quia iſta caloris regulatio, & iſta ſubordinatio eiuſdem ſibi ipſi fit à Cœlo per totum in quibuſcumque partibus habeatur idonea materia pro tali opere. Vnde dicitur quodamodo plena, quia ſolum in virtute, & potentia talis caloris.

Hoc autem præcipue à vobis eſt intelligendum, quod Sol ita diſponens, & regulans calorem diſponit ipſum, & regulat quatenus ſimul habetur cum alijs qualitatibus elementaribus. Quare dicebat Ariſtoteles, refrigerationes moderatè factas eſſe perfectiuas. Fiunt autem ſub Cęlo iſtæ refrigerationes per ipſum cęlum motu, & lumine, quatenus calor hoc, vel illo modo contemperatur. Habetis etiam hic, quomodo Luna plena dicatur eſſe alter Sol. Et dicebat Ariſtoteles, & eſt notum experimento, noctes plenilunij eſſe calidiores. Eodem modo fit hoc totum, quo fit etiam à Sole, Luna enim plena ſtatim Sole occidente, ſuccedit ſupra emiſphærium. Vnde diſgregatio, quæ per motum à Sole fuit facta non poteſt ceſſare ſuccedente alio diſgregante, licet minus valido. Sic etiam excitatio caloris, quæ fuit facta per lumē Solis non poteſt ceſſare, quia ſuccedit aliud lumen, quod eſt etiam ſolare. Fiunt autem iſta ſecundum magis, & minus, vt omnes poteſtis cognoſcere. Quod vero ex his dicunt de influentijs ſuo tempore erit explicatū. Nunc iſtud ſolum accipite, quòd illud, quod dicit adſcriptū Ioannes Grāmaticus Alexandro à Damaſio nihil facit ad influētias, quas Alexāder habet pro nugis, ſed primus fuit Alexāder, qui quæſiuit, an virtutem Diuinam imprimat ſuo

motu.

Digitized by Google

motu, & lumine Cœlum ſublunaribus, per quã elementa habent vim animaſticam, & vim producendi mirabilia. In qua ſpeculatione nihil de influentijs; ſed mirabiliter ſe gerit ſecundum principia, quæ ſuperius poſuimus. Et hoc totum ſuo loco explicabitur. Quantum ad Auerroem, ipſe in illo comento 18. diſputat contra multos ponens opiniones, & obiectiones, et cõtra Chriſtianos. Et pro ſedanda diſputatione, de hoc quod dicitur, Cęlum operari ſecũdum has qualitates, inuenit illum modum, quòd æquiuoce dicantur hic, & ibi; alioquin Auerroes benè ſentit cum Ariſtotele ſecundum eum modum, qui à nobis eſt propoſitus. Ioannes Grammaticus fuit adductus, ne prætermitteremus dicta grauiorum Expoſitorum. Sed Ioannes Grãmaticus eo loco eſt contra Ariſtotelem ex profeſſo, quẽ vult cogi ex ſoliditate adducta, ponere in Cęlo quatuor elementa, vt Plato. De qua re nunc non eſt opportunum loqui, quia nimis extra propoſitum exiſtit. Habenda erit aliquando Apologia pro Ariſtotele, & quantum ad hoc, & quantum ad alia, in quibus Ioannes Grammaticus ei contradicit.

DICTATVM DECIMVM.

Proponitur opinio Galeni ex ijs, quæ dixit Lycon aduerſus Hippocratem.

VEnimus ad Galenum, qui varijs in locis meminit de calido innato, & de ipſo diſcurrit. Citat ipſe librum de ſemine, & de temperamentis. Eſt præterea Aphor. 14. primæ ſectionis, in quo digreditur circa calidum innatum. Sed quoniam eo loco ſe remittit ad librũ, conſcriptum aduerſus Lycon, in quo exactè omnia profitetur ſe conſideraſſe, ideo nos verſabimur circa dicta in hoc libro, dantes operam, vt ſolum accipiamus ea, quæ ſunt ad rem (nam prolixiores sũt ibi de alio diſputationes, & iſta, quæ ſunt ad rem curabimus, vt dilucidè) & quantò breuius fieri poteſt, proponantur. Videbimus primò, quid dixerit Lycus, deinde quid contra Lycon Galenus, poſtea verſabimur in reſolutione. Lycus igitur expoſuit Hippocratis Aphoriſmos, & in expoſitione illius Aphoriſmi. *Qui creſcunt habent plurimum calidi innati*. reprehendit Hippocratẽ, pro quo poſtea ſumit Galenus defenſionem; reprehenſio verò eſt in illis verbis. *plurimum calidi innati*. & eſt talis. Haberi plurimũ

calidi

calidi innati tripliciter poteſt cogitari. Vno modo pro ratione ſubſtantiæ. Alio modo pro intenſione qualitatis. Tertio modo pro vigore, & robore agendi. Quomodocunque accipiatur, ſemper (inquit) Hippocrates eſt reprehẽdẽdus, idque oſtendit hoc pacto: Si vult dicere Hippocrates plurimũ Pueris ineſſe calidi innati pro ratione ſubſtantiæ, dicit falſum: nam rei ſubſtantia, quæ in aliquo reperiatur, ſequitur molem, & magnitudinem illius. Vt ſi dicamus, animam extenſam per corpus, erit maior in maiori corpore. Cum igitur in Adultis corpus ſit maius, nõ poteſt dici, calidum innatum pro ratione ſubſtantiæ eſſe plurimum in Pueris, cum Adultorũ corpus ſit longè maius. Sic faceret argumentum. Calidũ pro ratione ſubſtantiæ ſuſcipit eſſe multum, & paruum ex quãtitate corporis, cui ineſt. Sed corpus Adultorum eſt longè maius, quàm corpus Puerorum. Ergo plus calidi innati erit in Adultis, quos voco illos, qui iã creuerunt, & erit longè maius, quàm ſit in creſcentibus, & Pueris. Non poteſt etiam, accipiendo calidum pro qualitatis intenſione, dici maius in Pueris, quã in Adultis, quia nullum habemus ſignum, quo poſſimus iſtud dicere; quinimò, apparebunt ſigna contrarij, quia Adulti ſunt vegetiores ad motũ, qui prouenit à calido, & con-

Digitized by Google

coquunt etiam cibos duriores, quàm concoquant Pueri. Quare ſi philoſophandum eſt ex manifeſtis, potius habendum cōtrarium, quàm id, quod dicit Hippocrates. Poteſt fortè (inquit Lycus) verificari dictum Hippocratis quantum ad vigorē, & ad robur agendi, quia ſcilicet pueris calidum innatum ſit maximè potens quantum ad operationem, quia ſit validior in ratione agendi, quàm in Adultis, quod videtur manifeſtum ex opere, quod exequitur; nam auget corpus, quæ eſt actio valdè difficilis, quam poſtea non habet calor in adultis. Sed tunc, inquit Lycus, ēt Hippocrates eſt reprehendendus, quia calor, qui illa opera debet facere, non debet eſſe plurimus, ſed maximè temperatus, & abſque exceſſu. Deinde abutitur vocabulo Hippo: quoniam non debet dici calor ſic acceptus eſt plurimus, quod eſt vocabulum attinens ad quantitatem, ſed debet dici validior. quo quidem vocabulo propriè ſignificamus facultatem, & efficaciam agendi, ita vt Hippocrates ſecūdum primum modum poteſt benè vſus fuiſſe voce plurimi, notando extenſionem ſubſtantiæ, quia multum, & paucum ſic conueniunt, & conſequenter plurimum; ſed poſtea euidenter dicit falſum, quia demonſtrat ſenſus eſſe totum oppoſitum, cum Adulti habeant maius corpus. In

ſecun-

ſecunda ſignificatione, quòd ſcilicet calidum accipiatur pro intenſione qualitatis, abutitur voce plurimi, quia in quale non dicimus multum,& paruum ſiue plurimum, ſed dicimus magis, vel minus intenſionem, & remiſſionem. Sed præterea falſum dicit, nam experientia docet oppoſitum, nempe in Adultis eſſe intenſiorem caliditatem. In tertia ſignificatione, vt dictum eſt, poteſt Hippocrates dixiſſe aliquid veri, ſed tunc eſt euidens abuſus illius vocis, quod non decet haberi in doctrina præſertim Aphoriſtica. Hæc Lycus. Galenus autem inuehitur contra illũ more ſolito abſque vlla modeſtia. Adoritur illum quaſi vipera impetens morſu venenato. Vocat illum imprudentem, qui reprehendat doctrinam, quam ignorat, hippocraticã ſcilicet; & dicit, tales viros non eſſe ferẽdos. Damnat etiam, quia eam attulit contradictionem, quam neſcit, quæ nullam ſapit diſciplinam, quæ euertit omnes artes. Et reprehendit, quòd Platonem non cognouit, hoc autem eſt in diſputatione, quam habet Galenus contra Lycon ſuper hac propoſitione, quod calidum, quà calidum non differt ab alio calido. Non hic ſiſtit: reprehendit, quòd ſibi pugnantia pronunciat, quòd corrumpit Iuuentutem, quòd neſcit logicam, quòd eſt audaciſſimus,& nugaciſ-

ſimus,

Digitized by Google

ſimus, quòd deprauat dicta Hippocratis, & quãdo illa damnat, & etiam quãdo illa laudat. Quorum Galeni dictorum ſi aliquam partem, neque etiam minimam, reflectat Lycus contra Galenũ, nihil peccabit. Sed nos circa hoc non verſamur. Puto clarè dicta, quæ Lycus dicit accepta ex ipſo Galeno. Nunc videndum, quæ dicat Galenus aduerſus Lycon. Sibi igitur proponit oſtendendum, quòd ſecundum omnes tres illas ſignificationes a Lyco propoſitas Hyppocrates benè dixit, dicendo plurimum calidi innati ineſſe illis, qui creſcunt, & reprehenſionem Lyci proficiſci ex illius ignorantia. Habet ipſe has concluſiones. Prima eſt. Calidum innatum eſſe corpus quoddam, & ſubſtantiam corpoream compoſitam, quod ſi ſciuiſſet Lycuus, non ita reprehendiſſet. Subiungit ſecundam concluſionem. Iſtã corpoream ſubſtantiam conſtitui ex prima concretione ſeminis, & ſanguinis menſtrui, quia oporteat huiuſcemodi calidum, in quo totũ ipſius fœtus debet conſiſtere, eſſe primò productũ, & primò conſiſtere. Quæri poterat, cur iſta ſubſtantia ſic concreta ex prima cõiunctione ſeminis, & ſanguinis menſtrui vocetur nomine calidi. Reſpondet, quòd iſtud corpus propoſitum dicitur calidum à qualitate, quæ eſt in illo maxime præcipua, & poteſtis addere maxime ad v-

ſum

ſum vitæ. Poterat aliquis vlterius quærere, cur vocetur innatum. Reſpondet ad differentiam aliarum partium, quæ poſtea illi adgenerantur: eſt enim hoc corpus ſine vlla diſtinctione organizationis, circa ipſum poſtea delineantur partes, ex quibus animal conſtituitur, & ſic ei adnaſcuntur oſſa, venæ, cartilagines, ligamenta, & alia, quæ poſtea in facto apparent: ita vt iſtud dicatur corpus innatum, quia (inquit Galenus) ſtatim ab exordijs, hoc eſt ex eo tempore, quo primum ortum habuere ij, qui gignuntur pręſto eſt. Et paucis interpoſitis, ſubdit, mox vero multą iugiter in ea intercedente alteratione oſſis, quædam delineatio cartilaginis ligamenti, nerui, & arterię, atque venæ, abſoluitur. Sic Galenus ponit ſibi principia, ex quibus Lyco contradicat. Ex iſtis autem nullum probat, ſed ſimpliciter pronunciat, quæ tamen, vt videbitis in reſolutione, indigebant multa probatione; quia ſi liceret dicere aduerſus hominem grauiſſimũ, & maximè famoſum, talia dicta ſunt ſimiliora fictionibus, quàm rationibus demõſtratiuis. Videbimus igitur, qualiter ipſis vtatur; & poſtea verſabimur in illorum conſideratione.

DI-

Digitized by Google

DICTATVM VNDECIMVM.

Examinantur, quæ dixit Galenus contra Lycon, & reprobatur eius ſententia de corpore conglutinato ex ſemine, & menſtruo.

INtentio Galeni erat demonſtrare Lyco, Hippocratem benè fuiſſe loquutũ ſecũdum omnes tres illos modos, quos Lycus propoſuerat. Applicat igitur principia à ſe poſita ad hoc demonſtrãdum, & inquit primò, calidum innatũ benè dici ab Hippocrate plurimum ſecundum rationem ſubſtantiæ. Inquit, quod Lycus ignorauit, aliter in ſimplicibus, aliter in commiſtis dici aliquid magnum, & paruũ, & plurimum. In ſimplicibus quidem dicitur ſecundum extenſionem, quia talia ſunt eiuſdem naturę. Sic dicemus in magno cubiculo eſſe plurimum aeris, in exiguo paruum; in commiſtis vero, id eſt in illis, in quibus eſt compoſitio multarum partium, vt eſt in Animalibus, vnum dicitur plurimum, non ſimpliciter, ſed in comparatione, & proportione ad alia: vt dicimus eſſe plurimum cerebri in Puerulo, & minimum cerebri in Elephante, cum tamen in iſto cerebrum ſit multo maius. Ratio eſt, quia dicimus

pluri-

plurimum cerebri in proportione, & comparatione ad alias partes in Puero, & ad alias partes in Elephante. Stãte igitur iſto principio rectè Hippocrates dicit, in Pueris eſſe plurimum calidi innati, illius ſcilicet corporeæ ſubſtantiæ, quam ponit Galenus in comparatione ad alias partes, quæ poſtea aduениunt huic corpori primigeneo, quod quidem, inquit Galenus, nos videbimus eſſe veriſſimum, ſiquidem in Infante omnia ſunt ſanguinea, quemadmodum ſenes euadunt exangues, quos propterea dicimus habere parum calidi; iſtud enim calidum innatum ſemper decreſcit creſcẽtibus maximè alijs partibus in corporis augumento. Quare cum ſic ſemper minuatur in ſenibus, remanet valdè puſillum reſpectu aliarum partium, ſicuti in Infantibus, & creſcentibus eſt valdè multum ſecundum eandem proportionẽ. Si igitur vellet Hippocrates, calidum innatum eſſe plurimum in creſcentibus ſimpliciter ratione ſubſtãtię aliquid dicẽt Lycus; ſed nõ intellexit Hippocratẽ, quia vult calidum innatũ dici plurimum in ratione ſubſtantiæ non ſimpliciter, ſed in proportione prædicta. Et ſic dictũ Hippocratis verificatur ſecũdum primum modum à Lyco propoſitum. Verificatur etiam in ſecundo modo, qui erat, vt intelligeretur plurimus calor in ratione qualitatis, quia propriæ qualitates non poſſunt ſeparari à ſubſtantia. Quare cum ſit plurimus ſecundum ſubſtantiam, etiam debet eſſe verum, quòd eſt

plurimus ſecundum qualitatem, qua eadem ratione etiam verificatur in tertio modo, ſecundum facultatem ſcilicet, & vigorem actionis; etenim iſtud omne neceſſariò conſequitur ad duo alia ad plurimam ſubſtantiam, & conſequenter plurimam qualitatem. Nec eſt Hippocrates abuſus vocubulo plurimi; nam, vt monſtrat Galenus quamuis prolixè, iſte modus loquendi eſt vſitatus etiam in qualitatibus, & facultatibus actiuis, vt ſcilicet dicātur plurimæ, vel non plurimæ. Hæc igitur Galenus. Contra quem oportet dicere, non autem contra ſingula, ſed contra ea, quæ ſunt ad noſtrum propoſitum, ne prolixitate rem inuoluamus, quam volumus eſſe dilucidam. Videndum autem eſt modeſtius, quàm ipſe contra Lycon. Vt itaque etiam dicamus reuerenter, dicamus ſolum per modum quæſiti, qui modus etiam faciet, vt facilior ſit deffenſio Galeni, ſi aliquis ex Medicis voluerit eſſe pro ipſo. Quæro igitur primò, an velit Galenus, eſſe etiam calorem innatum in plantis, dubio procul debet velle, quia plantæ viuunt, & ſine hoc calido non eſt vita, non ſolum vt dicit Phyloſophus, ſed vt dicit ſenſus ipſe, & commune experimentum. Peto modo ab ipſo, quomodo in illis ſit hoc corpus conglutinatum ex ſemine, & menſtruo, ſi ibi non eſt ſemen, neque menſtruum? quòd ſi dixerit eſſe aliquid proportionale, primò debe-

bat

bat hoc aduertere, deinde oportebat iſtud oſtendere, vt facit Ariſtoteles de proportionale cordis. Oſtenditur enim pars in planta, quæ primo naſcitur, & vltimò moritur, & hoc eſt illud proportionale; quòd ſi talis pars eſt illa, quæ primo naſcitur, non erit ante ipſum corpus, quod dixit calidum innatum, primò naſcens. Quæro ſecundo. Quomodo in animalibus generatis ex putredine oſtendet mihi eſſe iſtud corpus concretum ex ſemine, & menſtruo, cum neutrum ibi ſit? Et ſi aduertamus illorum generationem, numquam poſſumus cogitare in ea primò haberi aliud corpus, quod calidum innatum debeat vocari. Sed, vt dicebam in principio, neceſſarium eſt illum, qui vult verſare circa particularia ignoratis communibus incidere in hos errores. Calor certè temperamenti eſt in omnibus iſtis, & habet omnes illas facultates, quas diximus in principio, & ſunt præciſæ facultates calidi innati. Tertiò quæro. Iſtud corpus, quod eſt calidi innati in illis animalibus perfectis, vt in homine, & alijs in quibus eſt, quoniam in illis hæc eſt prima coniunctio, quam dicit Galenus, quæro vbi eſt? Nam ſi eſt corpus, debet eſſe alicubi. Oſtendat aliquis, ſi poteſt, quia in Galeno non ſatis liquet. Cum enim conſtituiſſet hoc calidum, dicit illi adgenerari membra, & ſtatim inquit, eſſe hoc corpus plu-

rimum in Infantibus, quia omnia in illis ſint ſanguinea, vtrum velit hunc ſanguinem vbique diſperſum eſſe calidum innatum, non patet, nec rationabile eſt, vt dicatur, quia hoc non eſt corpus coniunctum ex ſanguine menſtruo, & ſemine, ſed eſt ſanguis ex nutritione naſcens, vt etiam poſtea in Adultis. Peto igitur mihi oſtendi, vbi ſit hoc corpus, quod primò naſcitur, & primò ſe habet ad totius conſtitutionem, cui omnia alia adnaſcantur? Quæro etiam, an ſit neceſſarium calidum innatum eſſe diffuſum per totū corpus, ita vt ſit in vnoquoque minimo? Ego quidem pro certo habeo ita debere eſſe, quia in corpore animato quodlibet minimum viuit, & quodlibet minimum partium conſtituentium corpus, eſt animatum, quod penitus nequit eſſe ſine calido innato. Peto igitur mihi oſtendi, ſi hoc calidum innatum eſt corpus, quale dicit Galenus, quomodo diffunditur per omnes minimas partes, niſi concedamus corpus penetrare corpus? ſi ſolum diffunditur, & iuxtà ponitur extrinſecè partibus, ipſe partes ſecundum ſe non viuent, non poſſunt autem nutriri, niſi attrahant alimentum, quomodo attrahent, ſi non viuent ſi vt magnes ferrum attrahent extra ſe. Sed oportet, vt intra admittant, & vt nutriantur. Fibræ etiam ad attrahendum inerūt fruſtra, ſi ibi non adeſt anima, & calidum innatum, quod eſt illius inſtrumentum ad vtendum illis fibris. Sed debet concoqui alimē-

tum

Digitized by Google

tum etiam in partibus vltima coctione, per quam ſit aſſimilatio, quæ eſt aſſimilatio ſubſtantialis. Hoc quomodo fiet, niſi in illarum ſubſtantia ſit hoc calidum, cuius munere hæc omnia perficiũtur? Quæro inſuper circa illam concretionem, quam ponit Galenus ſeminis, & ſanguinis menſtrui, & dubito hoc pacto. Non eſt dubium, quòd ſemen habet vim actiuam, & ſanguis menſtruus habet vim paſſiuã, vel, vt dicunt Medici, ſemen cõcurrit ad productionem fœtus, & actiuè, & paſſiuè. Hoc nunc nihil ad me. Non reuocatur in dubium, quin ibi ſit, & actiuum, & paſſiuum. Quæro igitur, cur non agunt, & patiuntur? Vbicumque enim ſunt propinqua actiuum, & paſſiunm, & nihil impedit, neceſſarium eſt ſequi actionem. Fortè dicet aliquis, etiam in miſtis eſt calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, & tamen non agunt, & patiuntur inuicem. Aduertẽdum eſt, quòd iſta ſunt facta vnum, & conuenerũt ſub vna forma, quæ quidem forma continet illam vnionem. Hic nihil tale dicit Galenus, nec etiam poteſt cogitari; nam ſemen, & menſtruum ſimul coniunguntur non amittentia proprias naturas, vt dicit Galenus, adeò vt reſultet quid tertium, vt reſultat ex elementis, ſed permanẽt in illa cõmixtione, veluti puto iuxtapoſita. Cum igitur nihil impediat, quin agant, & patiantur iuxta ſuas conditiones, non video qua ratione in tali ſtatu permaneant. Vnde etiam quæro. Illud corpus, quod voca-

Digitized by Google

tur calidum innatum, eſt ne ſub aliqua forma, ita vt cōtineatur in tali eſſe? Quòd ſi eſt ſub aliqua forma eſt ne viuum, & animatū? Si dicamus, quòd non eſt viuum, nec animatū, quomodo præcipua pars viuentis non eſt viua, nec animata? Si dicamus, quòd viuit, iam eſt contra medicos: quia nondum cor eſt factū, in quo eſt principiū vitæ, & ſic habebitur vita ſine principio vitę. Sed prętérea illud corpus nōdum eſt inſtrumentariū, vt dicit Galenus, qui dicit illi poſtea adnoſci inſtrumenta: ſi non eſt inſtrumētariū, quomodo erit animatū, ſi anima eſt actus corporis naturalis inſtrumētarij? Quocirca habet Galenus ſententiā plenam ambiguitatis, quas ego ſic breuiter propoſui. Si enim voluiſſem conſiderare ſingula dicta Galeni, potuiſſem quærere multo plura, ſed iſta pro re noſtra ſufficiant. Quòd ſi aliquis reſpondebit iſtis quæſitis, vt dicebat Plato, vicerit ille, & erit non tāquam inimicus, ſed tamquam amicus. Nihil enim aliud quærimus, quàm (vt Ariſtoteles dicebat) veritatem, & naturam entium. Si afferantur reſponſiones, & declarationęs ex rei natura, non parum fuerimus lucrati, qui ſcilicet didicerimus, & doctiores euaſerimus.

DI-

DICTATVM DVODECIMVM.

Dilucidatur dictum Lyci. Et exponitur particula Aphor. 14. prim. ſect. Qui creſcunt, &c.

Dicendum adhuc ſupereſt pro plena declaratione aliquid partim pro Lyco, partim pro re ipſa. Pro Lyco quidem animaduertendum eſt, quòd non malè dixit, quando dixit calorem in Iuuenibus pro ratione ſubſtantię eſſe maiorem, quã in Pueris, quia corporis moles ſit maior. Innititur enim hoc dictum principio propoſito, qđ calor innatus debet haberi in vnoquoque minimo corporis. Eſt autem calor euidenter aliquod, quod extenditur ad materiam, & eſt aliquid, quod adnectit ſibi quantitatẽ materiæ, in ratione ſuæ ſubſtantiæ. Quare ex mole corporis neceſſariò recipit incrementum, quantum ad propriã ſubſtantiã, quia omne materiale recipit incrementum ſuæ naturæ ex materia, in qua eſt maiori, & minori. Non malè etiam interprætatur Lycus Aphoriſmũ, quòd Hippocrates benè dixerit appellando plurimum calorẽ ex vi operandi, hunc enim eſſe Hippocratis ſenſum paulò poſt dicemus. Sed malè reprehendit Hippocratem de abuſu vocaboli, nollens dici de vi agendi plurimũ, vel nõ plurimum, ſed validum, & non validum. Cum enim hoc ſecundum recipiatur, non

tamen

tamen primum eſt inuſitatũ, ſed, & apud Populũ, qui eſt arbiter locutionis; & apud ſcriptores habetur hic vſus, vnde de vi, & robore ad agẽdum dicatur plurimum, & non plurimũ. Sic etiam apud Ariſtotelem habebimus vim plurimam agendi, & non plurimã, & dicimus communiter, plurimum poſſe. Quinimo etiam in Ariſtotele habebimus vim agẽdi finitam, & infinitam, quæ omnia ad idem referũtur. Eſt autem Ariſtotelis doctrina, quòd debemus vti vocabulis, prout ſunt in vſu, & apud multitudinem. Quare in hoc benè reprehendit Galenus Lycon. Et hæc quantum ad ipſum. Quantum modo ad rem pro totius explicationis dilucidatione puto ego non aliter fuiſſe loquutum Hippocratem in illo Aphoriſmo, quàm reſpiciendo in calore innato robur actionis, & vim ad agendum. Quod me mouet eſt hoc. Dicit in eodem Aphoriſmo, qui creſcũt plurimum habere calidi innati, ſubiũgit, eos igitur plurimo egere alimento; & reddit rationem, alioquin corpus abſumitur. Iſtud abſumi corpus pertinet ad robur agendi in iſto calore, quia agit efficaciter, & non habens alimentum in quod agat, agit in proprium ſuum ſubiectum, & illud conſumit. Vnde videmus ieiunantes macreſcere, & conſumi, quod maxime euenit, vbi eſt multũ calidi innati, quia ibi multa actio ad humidi partium præſertim conſumptionem. Me mouet etiam, quòd ſequitur, ſenibus ineſſe parum calidi innati, & ideo

indi-

indigere ipſos paucis fomitibus, quia à multis calor extinguitur. Iſta extinctio nihil aliud eſt, quàm impedimentum actionis, vt magis repatiatur à nutrimento quam poſſit agere ad ipſum conuertendum. Ad idem facit id, quod ſequitur, quòd non corripiantur febribus acutis; ratio eſt, quia calor non exiſtens robuſtus ad agendum non poteſt mouere multam materiam, ſed ſegniter ſe habet ad mouendum, vnde febres languidæ, & vt dicebat Auicenna ſepultæ, in his generantur. Similiter puto ex Aphoriſmo antecedente idem haberi, quòd ſcilicet calor accipiatur ratione roboris ad agendum, quia inquit Hippocrates, Pueros difficulter ferre ieiunium, & inter ipſos maximè, qui ſunt viuidiores; iſtud viuidius nihil aliud importat, quàm promptitudinem, & vigorẽ ad agendum. Quare ego miror, cur recurratur in expoſitione huius Aphoriſmi ad ſenſus tàm remotos, cum in ipſa littera omnia plana ſint in ſenſu, quem poſuit Lycus. Sed dicunt, Iuuenes habent efficacius calidum, quia concoquunt duriora alimenta, quia ſunt in motibus vegetiores. Ratio deceptionis iſtorum eſt non benè rem intelligere. Quando dicitur in Pueris eſſe maiorem calorem, quantum ad vim agendi, hoc eſt maximè ſenſatum, ſi intelligatur, qualem actionem præſtet hic calor; non ſolum enim debet concoquere, ſed concoquere elixando, vt ſit plenior diſtributio, ad faciendam auctionem. Debet facere illam

diſtri-

diſtributionem; quæ requiritur ad fauendum ad glutinationem partibus pro nutritione, & auctione. Debet facere aſſimilationem, & tandem conuerſionem in ſubſtantiam nutriti. Et hæc omnia conſeruando figuram partium, & organizationem, & operando ad perfectionem inſtrumentorum, quibus corpus conſtat. Ad quæ omnia facienda non tanti eſt calor Iuuenum, in quibus nec fiunt elixationes tales, quæ deſeruiant tot muneribus, nec eſt cura de perfectione inſtrumentorum; ſed ſufficit conſeruatio, quæ quidem iam etiam propemodum ex principio benè poſito eſt ſtabilita, & facilimè poteſt fieri, & conſeruari. Sic igitur, ſi conſideremus actiones caloris in his, qui creſcunt, ſunt multò maioris momenti, quàm in alijs, & requirunt calorem valdè efficacem ad agendum. Habet autem ex natura hanc efficaciam, quia in nuper natis, & in his, qui creſcunt nondum agendo multum potuit repati, vt debilitaretur; deinde quia tunc eſt benè firmatum in proprio humido, quod quidem humidum deſeruit ad omnes illas operationes, & eſt nondum aliquid repaſſum, vt de illius vi potuerit detrahi. Sic igitur ad ſenſum patet, vim agendi in tali calore eſſe rubuſtiſſimam; & benè Hippocratem dixiſſe. quod modo dicunt de cibis durioribus, habet facilem reſponſionem; quia hoc pertinet ad inſtrumenta, quia requiritur maſticatio, præſertim dicente Auicenna, quòd

cibus

cibus maſticatione aſſumit quandam coctionem; in Pueris autem, & in Adoleſcentibus hoc non poteſt eſſe; quia non habent inſtrumenta, vel penitus inſtrumenta ſolida, & confirmata, prout ad hoc requiritur. Natura autem habet proportionem in rebus, & ideo pro qualitate nutriendi, & actionum agendarum parat nutrimentum. Sic videmus, Pullis naſcituris in ouo paratum eſſe nutrimentum ex parte lutea ipſius oui. Idem etiam eſt conſiderandum de eo, quod dicitur, Iuuenes eſſe vegetiores ad motum; motus enim requirit inſtrumenta, quæ quidem nondum ſunt perfecta, ſi adhuc creſcit Animal, ſed debent perfici, & non perficiuntur niſi per calorem, vt diximus in Pueris exiſtentem. Ita vt ſit multò maius opus perficere inſtrumenta ad uſum, quàm poſtea uti illis perfectis. Si modo uellemus conſiderare, quomodo Galenus poſſit reſpondere de omnibus iſtis operibus, quæ debent fieri à calore innato poſito illo ſuo corpore primigeneo, quod uocat calidum innatum, nos uideremus nullo modo conuenienter, & ſcientificè ipſum poſſe reſpondere. Dico conuenienter, & ſcientificè, quia non dubito, quin uerboſè, & nugaciter. Et ipſe, ſi adeſſet, eſſet aliquid dicturus; & ſi quis uoluerit pro illo dicere. Quòd ſi nos accipiamus pro calido innato calidum temperamenti, & benè obſeruemus non ſolum quæ à nobis dicta ſunt, ſed e-

tiam

Digitized by Google

tiam quæ in natura contingunt, non dubitamus, quin benè omnia poſſint reſolui, ita vt nihil relinquatur in re vlla difficultatis. Quod facilè conſiderantibus apparebit.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, MDCXXVI.

Ex Thypographia Deuchiniana.

Superiorum Permiſſu, & Priuilegijs.

Sumptibus Hieronymi Piuti.

Ad Signum Montis Parnaſi.

Digitized by Google

PANDIMIGLIO
21 DIC. 197
LEGATORIA

Digitized by Google